

Отворен шести књижевни фестивал Ћирилицом

У Медитеранском спортском центру – Будва 23. августа отворен је шести књижевни фестивал Ћирилицом који организују ЈУ Народна библиотека Будве и Удружење издавача и књижара Црне Горе. Фестивал је отворио предсједник Општине Будва Мило Божовић, а на отварању је говорила предсједница Савјета ЈУ Народна библиотека Будве, професорица Марија Мајкић. Након отварања публика је уживала у играчкој представи ансамбла Коло – Соколова песма.

Предсједница Савјета ЈУ Народна библиотека Будве **Марија Мајкић** истакла је да је фестивал „Ћирилицом“ због свог садржаја и програма препознат као манифестација од значаја за културу града Будве, најприје због изазовног циља којем стреми, а који се очитује у промовисању и чувању ћириличне културне историје и баштине.

„Фестивал „Ћирилицом“ годинама уназад окупља пјеснике, писце, лингвисте и издаваче и постаје важан простор за разговор о језику и књижевности, стварајући мостове између култура и држава. У времену у којем живимо та димензија овог фестивала постаје све важнија.

Ћирилицу не смијемо заборавити, јер је то једно од писама нашег народа и наше културе, али и благо других балканских и европских народа. Ћирилица је један од темеља наше културе и идентитета, без које нема историје писмености на овим просторима. Као таква, ћирилица се данас с правом убраја у европску културну баштину“ – истакла је Мајкић и у име Савјета ЈУ Народне библиотеке Будве честитала организаторима на већ традиционалном фестивалу, уз подршку да истрају у својој намјери да његовањем лијепе ријечи сачувају ћирилично писмо од немара и заборава.

Фестивал је пригодним ријечима отворио предсједник Општине Будве Мило Божовић истакавши да Фестивал и ове године у нашем граду окупља најчитаније писце, пјеснике, есејисте али и еминентне научнике, лингвисте и теоретичаре књижевности из земаља у којима се употребљава ово драгоцјено писмо.

„Увјерен сам да значај ове манифестације за Будву, културни живот града и њену туристичку понуду вишеструк. Ова књижевна манифестација, програмски и организационо уклопљена у културно-туристичку понуду града, заузима културну позорницу између цркава након завршетка позоришног фестивала. Остварујући свој циљ - очување наше културне историје и баштине, овај фестивал истовремено постаје културни бренд града.

„Ћирилицом“ мора да скрене пажњу јавности и отвори научну јавну дебату о миленијумски старом писму на којем су исписани почеци писмености нашег народа. Уставом загарантована равноправност ћирилице само је слово на папиру и, дубоко сам увјерен, резултат је политике негирања бића нашег наро-

да. Политике која је у својој кратковидости била спремна да руши и темеље на којима ово друштво и држава почивају.

Ћирилице је, нажалост, све мање и у свијету, и упркос великом броју људи у свијету који користе ћирилицу, глобализација представља огроман изазов за њено очување. Ћирилица је наше прво писмо, писмо нашег народа и његове историје и писмености али и прво писмо које у школама уче наша дјеца и које их уводи у свијет књига и учености. Ћирилица је, преко првих писаних споменика, постала и симбол наше духовности. Ћирилично писмо је

наша спона са прошлошћу, знак нашег распознавања у породици европских нација и култура. Писмо које броји хиљаду година на овом простору, више него било која идеологија или политика.

У име Општине Будва и своје лично име, имам част и задовољство да отворим Шести међународни књижевни фестивал „Ћирилицом“ и да позovem да у трагању за љепотом писане ријечи али и свакодневици наших живота, не заборавимо нашу историју и традицију, нашу писменост и културу, и да пишемо И ЋИРИЛИЦОМ!“

24. август

Стваралаштво Милована Данојлића

Учесници: Радомир Уљаревић, Желидраг Никчевић

Додјела Повеље Св. Стефан Штиљановић

Милован Данојлић лауреат овогодишње
награде фестивала „Ћирилицом“:

„Прислушкивач вечитог збивања“

представио богат опус будванској публици

Друге вечери шестог књижевног фестивала „Ћирилицом“ на Тргу између цркава у будванском Старом граду уприличено је гостовање српског књижевника и пјесника Милована Данојлића. Данојлићу је на самом почетку програма свечано уручена награда Фестивала - Повеља Свети Стефан Штиљановић.

Повеља је установљена 2017. године, а жири који су чинили предсједник Радомир Уљаревић, Мила Баљевић и Желидраг Ничевић одлучили су да овогодишњи добитник буде управо господин Данојлић.

У образложењу награде предсједник Уљаревић је подсјетио да је прије четврт вијека на овом истом мјесту гостовао управо Милован Данојлић и да је то тада био културни догађај године у Црној Гори.

„Историја се понавља и ја мислим да је и ово вече културни догађај године у Црној Гори, зато што је Милован Данојлић један од највећих српских писаца свих времена, а вјероватно и највећи живи српски пјесник. Милован Данојлић, *прислушкивач вечитог збивања*, како он сам за себе каже, писац је богатог опуса, вишеструко обдарен, остварен у различитим књижевним врстама, у свеколикој жанровској разуђености, не само као пјесник, већ и као прозни писац, есејиста, преводилац, публициста, имајући увијек двије перспективе, ону завичајну и ону која је узрокована одласком из завичаја, будући да он живи у Поатјеу и у завичају“, казао је Уљаревић.

Како је истакао, Данојлић је ушао у књижевност са стиховима, али су његово пјесничко искуство и рукопис видљиви и у прози, и у есејима, чланцима, препуним надреалистичког хумора, сатире и ироније.

„Пише и за дјецу, са јасном свијешћу о такозваној наивној пјесми. Књиге „Један век дечије књижевности“ и „Расправа о наивној песми“ спадају у најважније расправе о поезији у српској књижевности. Пјевајући о природи, пјесник се обраћа различитим облицима наивне свијести. Његове књиге, међу којима и прозне књиге „Како је Добрислав протрчао кроз Југославију“ и „Драги мој Петровићу“ превођене су и објављиване у иностранству са огром-

ним успјехом. Његов петодеценијски дневник читања и тумачења поезије и портретисања пјесника објављен је под називом „Песници.“ Данојлић је превео Бодлера, Клодела, Паунда, Јејтса, Бродског, Сиорана и велике друге пјеснике, филозофе и мислиоце. Превео је и велики број књига које су у самом врху свјетске књижевности за дјецу. Милован Данојлић непрестано брине брину о народу и култури којој припада, о судбини народа и језика, књижевности, о духовном наслеђу, али све то са пуном посвећеношћу и спремношћу да разумије себе како би разумио и свијет око себе, у непрекидном суочавању са самим собом и са тим свијетом“, рекао је Уљаревић, уз

напомену да нас аутор у преобимном дјелу, кроз ту своју бригу, упућује на пуну одговорност за мишљење, те да је његов цјелокупни опус путоказ како да и ми сами постанемо *йрислушкивачи вечишої збивања*.

Господину Данојлићу Повељу и медаљу уручио је предсједник Савјета за културу Општине Будва, др Предраг Зеновић.

„Мени је припала та част да уручим ово значајно признање које носи име по славном Паштровићу који је живио почетком 16. вијека, деспоту Стефану Штиљановићу, човјеку који је на неки начин већ постао класик. У том смислу, моје задовољство је велико. Добродошли у Будву и биће нам задовољство да чујемо нешто о Вашој поезији и прози“, рекао је Зеновић.

Аутор Данојлић захвалио је на додијељеној почаст и указаној пажњи.

„Није уобичајено да се пјесницима додјељују признања чији су покровитељи, барем они духовни, витезови, борци за људско достојанство, за истину и за слободу. А опет, кад се мало озбиљније размисли, мач и перо су вјековима водили исту битку на два фронта, а вјера у виши смисао постојања заједничка је врлина и пјесника и светитеља. Стефан Штиљановић, рођен крајем 15. вијека, кроз полумрак ондашње стољетне нам судбине, свијетли до данашњега дана као узор, као ослонац у полумраку. Било је тих показатеља, раскрсничара, градитеља путоказа у свим вјековима, има их и биће их увијек. А ипак они постоје да нас подсјете да је највиши људски циљ и највиша дужност тирјанству стати ногом заврат“, казао је Данојлић.

Говорећи о Данојлићевом стваралаштву, књижевник и књижевни

критичар Желидраг Никчевић истакао је да је аутор свој високи дар објединио са најбољим и, нажалост, све рјеђим врлинама свог народа, са радиношћу, истрајношћу, несегбичношћу, строгошћу према себи у занатском и у оном знатном ширем, несегбичнијем, духовном и саборном смислу.

„Лиричар високе поетичке саомосвјести, с вјером у јединство бића и ријечи, у шта се може увјерити сваки читалац или слушалац његове поезије, он се и у дужим формама обратио историји, суморно сугеришући визију њеног понављања, а увијек је имао срца и праве ријечи и за дјецу, и за пјеснике, и за осјетљиве. И да ништа друго није урадио осим превода великана са свих страна, које је одомаћио у српском јези-

ку, трајно би задужио нашу културу и повезао је са свјетским лирским, прозним, есејистичким и филозофским врховима“, истакао је он.

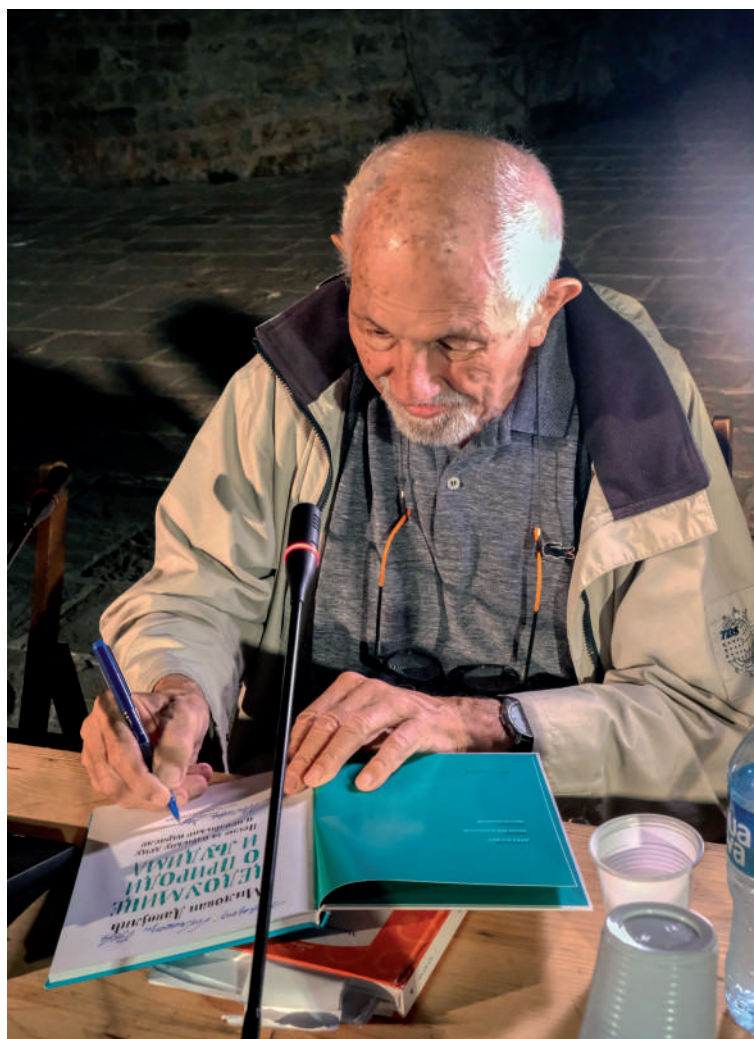
Цитирајући самог аутора, који на једном мјесту каже, да се на виду наше жалосне свакидашњице склонио на други крај континента, те да нема одговоре на горућа питања епохе, Никчевић је оцијенио да је у Данојлићевој поезији Србија присутна у свим темама.

„Она је простор спознаје и самоспознаје, медијум тајне неба и земље. Србија је сагледана у кривеном ритму њених природних појава, пљуска, муње, росе, југовине, поноћи и сванућа. Кроз њу открива и законе историје, амплитуде људских падова и узлета, енергија, сажаљења, резигнације, пркоса, бола. И све то у племенитом рукопису онога који је, како сам каже, „почео као пука незналица, дуго се обучавао у разумевању живота и књижевне уметности и годинама сам себе поправљао.“ А поправљао је и оплемењивао и нас. Можда се то не види на први поглед, можда се не чује на нашим трговима, по вреви калкулантској и банкарској, или у нашим врштем медијима, али да ми не заборавимо, културност и виталност заједнице много дугују тихим мудрим књижевним прегаоцима који обнављају њен смисао, прегаоцима какав је господин Милован Данојлић, и зато му се захваљујемо“, закључио је Никчевић.

Пјесник Милован Данојлић пред будванском публиком говорио је стихове многих својих пјесама, међу којима су „Балада о трави“, „Моја домовина“, „Псалам“, „Демонстрације“, „Зашто се мршти старац Вук.“

Народној библиотеци Будве поклонио је и своју књигу „Велика пијаца: Песме за озбиљну децу и неозбиљне одрасле.“

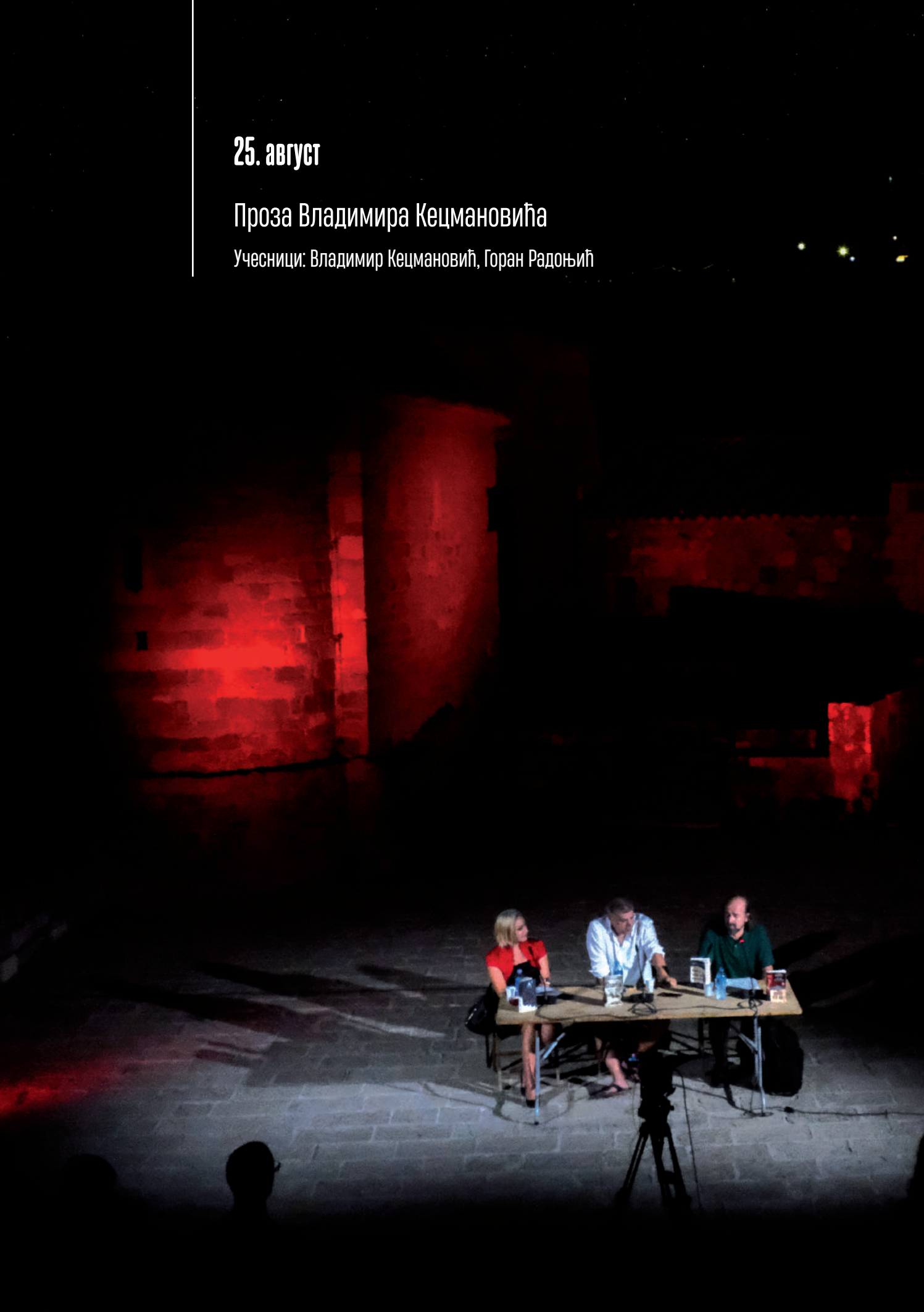
Данојлић је рођен 1937. године у Ивановцима код Љига. Од краја педесетих па до данас објавио је преко 70 књига белетристике и поезије на српском језику. Од 1984. живи у Француској, гдје је као лектор радио на Унивезитету у Поатјеу, а био је ангажован и као сарадник француског радија. Као средњошколац писао је текстове за лист „Република“, а био је сарадник „Политике“, „Борбе“ и „НИН“-а. Члан је Српске академије наука и умјетности од 2000. године.

25. август

Проза Владимира Кецмановића

Учесници: Владимир Кецмановић, Горан Радоњић

Треће вечери фестивала „Ћирилицом“
уприличено

ГОСТОВАЊЕ ПИСЦА Владимира Кецмановића

Треће вечери шестог књижевног фестивала „Ћирилицом“ гостовао је српски писац Владимир Кецмановић, у програму је учествовао и проф. др Горан Радоњић који је говорио о ауторовој прози, а разговор је модерирала Станка Рађеновић из Народне библиотеке Будве.

Професор Радоњић подсетио је да је Кецмановић један од водећих и најчитанијих савремених писаца, те да у његовим књигама постоји много занимљивих особености. Истакао је да му се веома допадају наслови ауторових дјела, посебно издвојивши „Топ је био врео“ и „Као у соби са огледалима“ који су, према његовим ријечима, јако инспиративни, комплексни и необични. Кецмановић је, како је подвукао, од спољњег елемента до унутрашњих особина један особен глас.

„Кецмановић је неко ко ступа у дијалог са књижевном традицијом, а његова дјела дају нам и алтернативно виђење свијета, које из специфичног угла освјетљава како саму стварност, тако и начине мишљења и говорења о тој стварности. Код њега увијек постоји отвореност за различите жанрове, па и за такозване „ниске жанрове“ попут трилера и детективског жанра, а исто тако и за горуће, савремене теме попут рата и послеријатног стања, те занимање за историју. Од окретања Стефану Немањи, нашим најдубљим коријенима, преко погледа на Гаврила Принципа на више начина, па до Јосипа Броза Тита, неки од кључних елемената историје су под лупом нашег аутора.

У том смислу у неким од тих романа видео бих и надовезивање на прозу Драгослава Михајловића и цијелу традицију сказа. Имамо још једну важну особину, а то су хумор и иронија. Један свијет који би се могао описати као гротескни, виђење свијета које треба да нам омогући да и сами себе погледамо новим очима“, казао је Радоњић.

Имајући у виду ауторов однос према Иву Андрићу, као једној од важнијих личности из наше књижевне и укупне историје, професор Радоњић посебно се осврнуо на Кеџмановићево дјело „Као у соби са огледалима“, које се, сматра он, у ширем контексту надовезује на вишевијековну традицију.

„У једном интервјуу сам аутор каже да би се ова књига могла ока-

рактерисати као збирка приповједака, а у неком ширем, постмодернистичком смислу могла би се видјети и као врста романа. Имајући у виду да сам се и сам трудио да афирмишем тај термин, ја бих посегао за појмом вијенац приповједака. Дакле, вијенац приповједака су књиге које представљају жанр у простору између приповјетке и романа, у смислу да приповјетке могу да се читају као заокружени текстови. Са друге стране, односи међу тим приповјеткама на различитим нивоима су такви да текстови чине цјелину вишег реда. И жанровски, ето нам неке врсте надовезивања на најбољу традицију наших писаца, која постоји још од Стефана Митрова Љубише и „Причања Вука Дојчевића“, преко Борислава Станковића, а

затим и Миодрага Булатовића, Драгослава Михајловића, Данила Киша, Борислава Пекића... Ја сам био у соби са огледалима, и сјећам се осјећаја удвајања тог свијета и размишљања о томе да је човек ту децентриран и да не зна како да се снађе и оријентише. То би била и симболика свијета који је приказан у књизи. То је проза која избјегава експлицитни коментар, у којој је примат на ситуацијама и дијалозима, и у том погледу Кеџмановићев фокус је био да се окрене писању сценарија, јер у многим ситуацијама је оно што је изговорено само наговјештај за оно што је кључна тема, а која није исказана до краја.“

Књижевник Владимир Кеџмановић пријае да на почетку свог опуса није имао свјесног узора у нашим

писцима све до романа „Топ је био врео“, гдје му је Андрић, иако га није имао директно у виду, био од пресудне помоћи да овај роман напише начином на који га је написао.

„Ту сам на најпрактичнији начин схватио шта значи снага баштине и традиције. Андрић је Босну описао толико детаљно и добро да ја нисам имао потребу да неке ствари објашњавам, јер је оно што је неречено и недоречено у великој мјери Андрић описао. Ја сам онда схватио да је „Топ је био врео“ један Андрић без рефлексије. Послије те књиге романи „Каинов ожиљак“ и „Осама“ су дјела која са њим имају директну везу. Немам уопште идеју да се такмичим са Андрићем, али мислим да тај дио баштине отвара могућности за иновације и нешто ново. У том

смислу, не бих бјежао од директног приступа и у неким другим дјелима. Ви на традицију можете свјесно и несвјесно да се ослањате. И побуна против традиције је можда чак већа афирмација него приступање са директним поштовањем, или идолопоклонством“, истакао је Кеџмановић.

Говорио је и о свом раду на пољу кинематографије, гдје је био ангажован као косценариста на серијама „Сенке над Балканом“ и „Државни службеник.“

„У писању се комплетан посао састоји у томе да сједите пред папиром и стварате свијет, док је у писањима сценарија то најмањи дио посла. Највећи дио посла се састоји у договорима у којима продуцент, редитељи, showrunner и креатор серије бесконачно разговарају о томе како то треба да изгледа. Кад смо поменули „Сенке над Балканом“ и „Државног службеника“, то су двије потпуне крајности начина на који се ради. „Сенке“ смо радили у потпуном хаосу и бесконачно дуго, а „Службеник“ је рађен потпуно холивудски. Идеја је била да напишем комплетну серију, како ја хоћу, а онда долазе драматурзи и сценаристи и *brainstorming* у којем ја нисам

много учествовао. Разлика је само у томе што је технички сценарио лакше писати него прозу, али је на неки начин и досадно, јер серије захтијевају и конвенције. Има много неопходних баналности које потпуно умарају. Ја се осјећам као писац, а сценарио доживљавам као излет, а не своје примарно занимање“, навео је Кеџмановић.

Аутор наглашава да је у раним годинама на њега пресудни утицај имао Кафкин „Замак“, а поменуо је и дјела „Гробница за Бориса Давидовича“ Данила Киша и „Сто година самоће“ Габријела Гарсије Маркеса. Иако постоји мишљење да ће редукција језика довести до смрти књижевности, Кеџмановић је убијеђен

да ће из таквог језика почети да се стварају врхунска остварења.

Истиче да се и сам игра тиме, уз напомену да је његов најрадикалнији такав покушај био у роману „Сибир“, што, према његовом мишљењу, од стране критике није било довољно примијећено.

Љубитељима писане ријечи препоручио је да читају Љосине романе „Разговор у катедрали“ и „Град и пси“, „Бог малих ствари“ Арундати Рој, „Велику свеску“ Аготе Криштоф, „Тунел“ Ернеста Сабата. Владимир Кеџмановић ради и на новом рукопису, који би се, како је казао, могао наћи пред читаоцима за пар мјесеци.

Владимир Кецмановић (Сарајево, 1972) дипломирао је на Филолошком факултету у Београду, на Катедри за општу књижевност са теоријом књижевности.

Објавио је романе: „Последња шанса“ (1999), „Садржај шупљине“ (2001), „Феликс“ (2007), „Топ је био врео“ (2008), „Сибир“ (2011), „Осама“ (2015) и збирке приповједака „Зидови који се руше“ (2012) и „Као у соби са огледалима“ (2017). Са Дејаном Стојиљковићем објавио је роман „Каинов ожиљак“ (2014) и трилогију „Немањићи,,: „У име оца“ (2016), „Два орла“ (2016) и „У име сина“ (2017). Објавио је и есејистичко-биографску књигу „Дас ист Принцип!“ (2014) и есејистичко-историографску књигу „Два крста и једна крв“ (2017). Са историчарем Предрагом Марковићем написао је књигу „Тито, поговор“ (2012).

Добитник је стипендије Фондације „Борислав Пекић“ и награда: „Бранко Ћопић“, „Меша Селимовић“, „Печат времена“, „Хит либрис“, „Витез српске књижевности“, „Перо Деспота Стефана“, „Крст Војда Ђорђа

Станиславића“, Велике награде Андрићевог института у Андрићграду за роман „Осама“, као и Андрићеве награде за причу „Ратне игре“ из збирке „Као у соби са огледалима.“

Кецмановићева проза доживјела је више филмских, позоришних и драмских адаптација и преведена је на енглески, француски, њемачки, украјински, мађарски, румунски језик...

Превод романа „Топ је био врео“ („The Canon Was Red Hot“) номиниован је за награду „Dublin impact“, која се у Даблину додјељује за најбољи роман на енглеском језику.

Сценариста је серијала „Сенке над Балканом“ и „Државни службеник“..

Владимир Кецмановић је стални колумниста листа Политика. Повремено пише за више медија у земљи и у окружењу. Власник је и уредник издавачке куће ВИА. Члан је књижевне групе П-70 („Проза на путу,“) и Српског књижевног друштва.

Живи и ради у Београду.

25. август

Овације будванске публике
за монографију
о браћи Боцарић
ауторке Драгана Ивановић

Шесто издање Књижевног фестивала „Ђирилицом“ на Тргу између цркава обиљежила је и промоција монографије о браћи Боцарић „Путници са кистом“, чија је ауторка историчарка умјетности и музејски савјетник Драгана Ивановић.

О монографији су говориле рецензенткиње, историчарке умјетности Љиљана Зековић и Снежана Ивовић, публици се обратила и сама ауторка, а разговор је модерирала Станка Рађеновић из Народне библиотеке Будве.

Зековић је у свом излагању казала да монографија „Путници са кистом“ није само изванредно осмишљен и реализован пројекат, већ и израз моралног чина

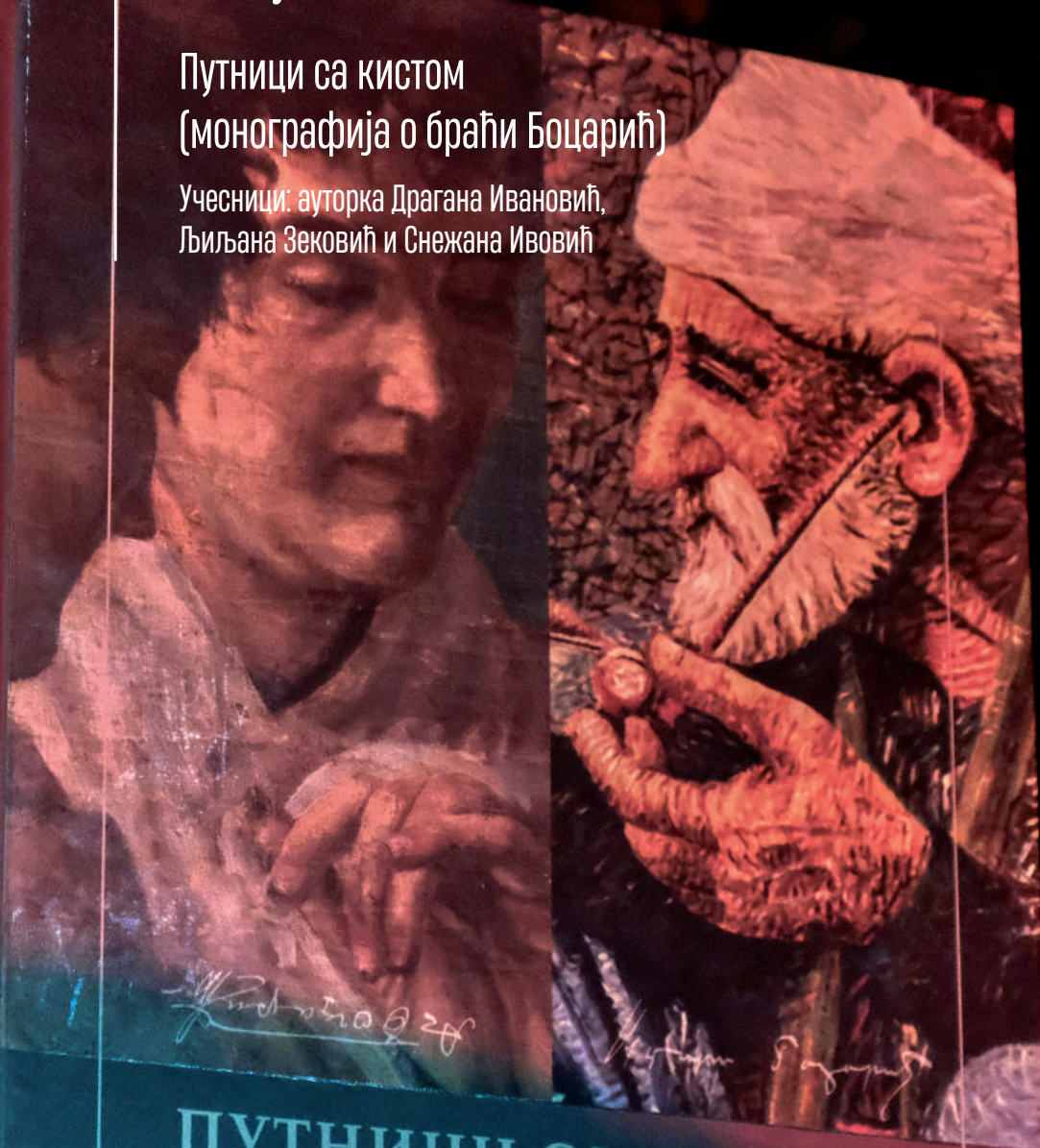
који нас обавезује да достојно валоризујемо ликовно стваралаштво умјетника који су поставили темеље из којих се развила црногорска модерна и савремена умјетност.

Како је напоменула, припадници прве генерација школованих ликовних посленика, чије дјело припада антологијским вриједностима црногорске историје умјетности краја XIX и почетка XX вијека, а међу којима су неизоставно Анастас и Спиридон Шпиро Боцарић, до данас нису добили монографску публикацију која би, кроз форме есејистичких и теоријских приказа и критичких судова, презентовала њихов живот и дјело.

26. август

Путници са кистом
(монографија о браћи Боцарић)

Учесници: ауторка Драгана Ивановић,
Љиљана Зековић и Снежана Ивовић

ПУТНИЦИ СА КИСТОМ
Roamers with Paintbrushes

Драгана Ивановић

„Ово стање индолентности које је настало дјелимично субјективним, али и објективним околностима, промијенило се прије свега захваљујући ауторки, историчарки умјетности Драгани Ивановић која је вођена богатим стручним искуством, емотивним, етичким и професионалним мотивима, приредила монографију посвећену сликарима Анастасу Боцарићу (Будва 1884 – Пераст 1944) и Спиридону Шпиру Боцарићу (Будва 1876 – Госпић, Јадовно 1941), пионирима црногорског постмодернизма, односно модернизма, а који, као и она, потичу из митског града Кадма и Хармоније – Будве”, истакла је Зековић.

Према њеним ријечима, наша културна историја саткана је од низа узбудљивих прича, а једну од њих су исписала браћа Боцарић.

„Они су свој животни и стваралачки пут обогатили дјеловањем у

различитим културним срединама, градећи свој ликовни идентитет на тековинама, њима тада, савремене ликовне праксе која је карактерисала европске умјетности краја XIX и прве половине XX вијека. Импресиван је број земаља које су мапирале као стваралачке стазе њихових путовања кроз простор и вријеме. Анастаса пратимо од Будве, гдје је рођен 1864, преко Солуна, Атине, гдје завршава Сликарску академију, Цетиња, на којем ради на двору књаза Николе, Задра, Мостара, Сарајева, Загреба, Београда, Цариграда, Каира, Скопља, Суботице, Новог Сада, до посљедњег коначишта у Перасту 1941. године, и Спиридона Шпира од Будве, гдје је рођен 1876, преко Венеције, у којој похађа Школу цртања и Краљевски институт лијепих умјетности, Мостара, Сарајева, Бања Луке гдје је дао немјерљив допринос вриједносном нивоу

њиховог културолошког наслеђа, до Јадовног код Госпића, гдје је стријељан 1941. године. Поштујући стручну и научну апаратуру публикације овог профила, Драгана Ивановић је кроз текстуални дио и илустративне прилоге, фотографску документацију, фусноте, архивске и библиографске податке, дала једно ново виђење живота и дјела умјетника који су, поред професионалног, имали плодан и особен персонални животопис”, нагласила је она.

Друга рецензенткиња монографије, историчарка умјетности Снежана Ивовић подсјетила је да је ауторка, од почетка свог стручног ангажмана до данас, посебно мјесто и важност придавала браћи Боцарић,

првим школованим сликарима најстарије генерације.

„Многобројни текстови које је годинама објављивала, дугогодишње сакупљање података и докуме-

ната о овим знаменитим Будванима, посебно о Анастасу, отварали су пут и учврстили Драганину одлуку да реализује монографију, која је, на велико задовољство свих нас, данас, као круна њеног професионалног рада, заблистала пред нама. Већ у предговору ауторка нас упознаје са суштинским карактеристикама које се односе на живот и стваралаштво Анастаса и Шпира Боцарића, са њиховом одлуком да свој живот посвете умјетности. Даје осврт на почетке њиховог заједничког дјеловања на територији Босне и Херцеговине, у Мостару и Сарајеву, на црквено сликарство и грађанске портрете до 1900. године, када им се путеви заувјек разилазе. Осврће се и на драгоцјене податке до којих је дошла непосредним контактом са Анаста-

совом унуком и који су јој помогли у реализовању његове изложбе у Модерној галерији у Будви 1994. године”, навела је Ивовић.

Оцијенила је да је дјело браће Боцарић овом луксузном монографијом презентовано на најбољи начин не само стручној, већ и широј јавности.

„Рађена са великом љубављу и ентузијазмом, употпуњена бројним, до сада непознатим подацима, Драгана Ивановић нам је пружила задовољство да на цјеловитији начин упознамо улогу и значај њиховог опуса и поставила темеље за даље проучавање првих школованих црногорских сликара. Овим значајним издањем, она је остварила свој лични и професионални дуг према достојној валоризацији црногорске

културне баштине, којој припадају Будвани, браћа – сликари Анастас и Шпиро Боцарић, којима се са правом поноси њихов родни град и на овај начин одаје дужно поштовање”, закључила је Ивовић.

Ауторка Драгана Ивановић је казала да је на припремању монографије „Путници са кистом“ радила дуги низ година, а да је почела да се бави Анастасом Боцарићем на наговор покојног доктора Мирослава Лукетића.

„Када сам завршила факултет, Лукетић ми је скренуо пажњу на два брата о којима се није знало скоро ништа и одлучила сам да мој државни испит буде Анастас Боцарић. Наравно, уз стална претраживања архивске грађе, тако да се сакупио један лијепо материјал. Није све мо-

гло да стане у књигу, морала сам да правим селекцију, јер је материјала било пуно. Стицајем околности, како то живот заиста некада зна да намјести, једног дана код Јова (џрим. ауџ. сликар Јован Јово Ивановић (1932 – 2017)) и мене је дошао Бранко Живковић са Цетиња, и са њим је дошла госпођа која се представила као Станислава Бланда Бужан Боцарић. То је била унука Анастаса Боцарића. Ја сам јој предочила да се интересујем за дјело њеног дједа, а она је била одушевљена и рекла да жели да град у којем су рођени уради нешто како би се њихово дјело приближило грађанима Црне Горе, Будве и љубитељима умјетности. Обећала ми је да ће када се врати у Рим послати ми документацију коју

је имала у свом стану и то је и урадила”, навела је ауторка.

Ивановић је подсјетила да је 1994. године у Модерној галерији у Будви уприличена прва велика ретроспектива Анастаса Боцарића, те да је том приликом изашао и први монографски каталог са колорном репродукцијом. Шест година касније одржана је изложба „Златни рамови браће Боцарић”, која је била лијеп

„Хвала вам пуно што сте дошли и увеличали ово вече, које је можда и најзначајнији моменат у мом раду историчара умјетности. Тај период почетака црногорске савремене умјетности није обрађен како је требало да буде и надам се да ћемо расвијетлити још неки лик везан за почетке нашег модерног сликарства”, закључила је Ивановић.

На самом почетку промоције

повод да се споје радови два брата, да би 2006. године била организована изложба посвећена стваралаштву Шпира Боцарића.

Ауторка је исказала задовољство што су трибине на Тргу између цркава биле испуњене до посљедњег мјеста, на чему је захвалила многобројној публици.

присутни су имали прилику да погледају филм „Златни рамови браће Боцарић”, који је снимљен 1987. године, у копродукцији Кинема Сарајево и Зета филма, у режији Вефика Хаџисмајловића. Током вечери приказани су и кадрови из документарног филма „Градови и предјели Врбаске бановине”, који је 1937. снимио Спиридон Шпиро Боцарић.

О монографији

Монографију „Путници са кистом“ нова је књига из издаваштва Народне библиотеке Будве, а штампање је подржала Туристичка организација општине Будва. У питању је двојезична монографија преведена на енглески језик, а превод су радиле Данијела Божовић и Гордана Љубановић из будванске Библиотеке.

Биографија Драгане Ивановић

Драгана Ивановић, историчарка умјетности и музејски савјетник, завршила је Филозофски факултет, група за историју умјетности у Београду. Каријеру је започела у Будви као први историчар умјетности у свом граду у РО „Стари град“ гдје је са стручним тимом састављеним од архитеката, археолога, инжењера, конзерватора, рестауратора радила

За фотографије су били задужени: Момир Матовић, Лазар Пејовић, Ненад Мандић, Радоје Јованић и Фото Бони Будва. Библиографију је урадила Весна Пејовић, док је уредница издања Невена Матијевић Ђурановић из издавачке куће ДПЦ Подгорица.

на обнови будванског старог језгра после земљотреса 1979. године. По завршетку радова, фирма одлази под стечај а Ивановићева прелази у Културно-информативни центар, гдје ради као кустос у Модерној галерији која је била смјештена у бившој згради Зета филма. Године 1991. формирањем ЈУ „Музеји, галерија и библиотека“ Будва ради у

Модерној галерији до 2012. године када својевољно напушта посао. Од 1996. до краја радног ангажмана обавља дужност руководиоца Галерије. Од 1985. год. пише за културне рубрике у Побједи и Приморским новинама. Касније, дуги низ година пише стручне текстове за београдски часопис Ликовни живот. Аутор и организатор је великог броја самосталних и колективних изложби уметника са ех југословенских простора и Црне Горе.

Први пут на простору црногорске ликовне сцене организовала је презентације дјела: Николе Граовца, Сликарство јужнословенских земаља, Жена лик у сликарству, Савремено сликарство у црногорским музејима и галеријама, затим презентације дјела Оље Ивањицки, Милана Туцовића, Владимира Дуњића, Ђорђа Црнчевића, Ђорђа Илића, Миодрага Вујачића Мирског, Рајка Попиводе, Раде Селаковић, Тодора Стевановића. Био је знатан број тематских изложби у сарадњи са приватним колекционарима и музејским институцијама. Још увијек се памте изложбе Тежња ка лијепом (из приватних колекција), Ретроспектива Милорада Бате Михаило-

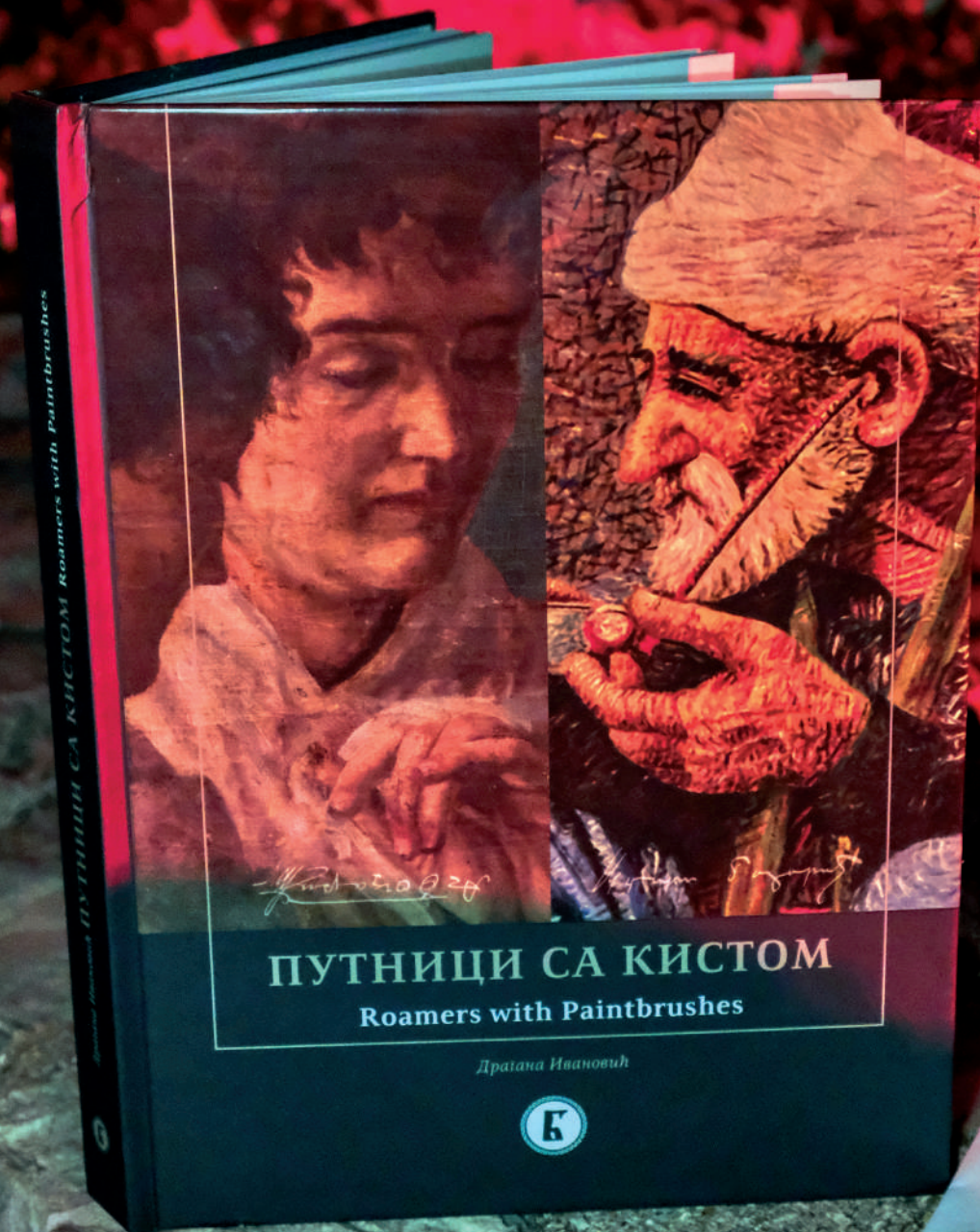
вића, Љубинке Јовановић и многе друге. Сарађивала је са Иваном Симеуновић Ћелић на монографији Мило Милуновић 1996. године.

У Задужбини Илије М. Коларца у Београду, пред знатним бројем посјетилаца, сликара, критичара, теоретичара умјетности, одржала је уз пројекцију, сртучно предавање о настанку, раду и дотадашњим успјесима будванске Модерне галерије, која је била сврстана међу најбоље на територији Црне Горе и Србије у октобру 2000. године. Поводом обиљежавања тридесетогодишњице рада исте објавила је публикацију III деценије Модерне галерије.

Ауторка је преко пет стотина библиографских јединица о сликари-ма и текстова за каталоге, предговора и текстова у стручним часописима Шквер и Паштровски Алманах. Дуго времена бавила се животом и дјелом Марка К. Греговића и Анастаса и Шпира Боцарића.

За монографију Будва, 1996. написала је текст „Ликовна умјетност у Будви и околини.“ Била је селектор за ликовни програм Града театра 2004. и уредник монографије Јован Јово Ивановић 2018. године.

26. август

27. август

Ауторско вече Владимира Пиштала

Учесници: Владимир Пиштало и Ненад Шапоња

Vladimir Pištalo

ČETVRTO
IZDANJE

ZNAČENJE
DŽOKERA

NAGRADA „MEŠA SELIMOVIĆ“

Особен и стилистички истанчан рукопис Владимира Пиштала

представљен на Књижевном фестивалу
„Ћирилицом“

Пето фестивалско вече про- текло је у знаку гостовања срп- ског писца Владимира Пиштала. О ауторовом стваралашту гово- рио је пјесник, есејиста, књижев- ни критичар и путописац Ненад Шапоња, а разговор је модерира- ла Станка Рађеновић из Народне библиотеке Будве.

У свом обраћању Шапоња је истакао да је Пиштало данас наш најпревођенији писац, те да је ње- гова књига „Тесла, портрет међу маскама“, према посљедњим, неа- журираним подацима, преведена на 20 језика. Он је образложио и шта ово дјело чини другачијим од осталих која су се бавила жи- вом знаменитог проналазача.

„Крајем прошлог мјесеца је књига изашла у Пекингу на ки- неском језику у почетном тиражу од 40.000 примјерака. Изашла је прије тога и у Италији, у току ове године. Књига је у Турској иза- шла прије четири године, немам

тачне податке, али за прве двије продато је више од 100.000 при- мјерака. У Србији је продато за 13 година 35.000 примјерака. Ово су само неке спољашње назнаке, зато што у вријеме нечитања, у доба мобилних телефона и соци- јалних мрежа, постојање књиге се доводи у питање, а то није слу- чај са овом књигом. Она се разли- кује од свих других, јер је проби- ла простор, прошла кроз вријеме и живи на различитим језицима, што јесте посебан феномен. То јесте Теслин живот, јесте биогра- фија, али је метафизичка биогра- фија. Код нас биографија није по- пуларни жанр, као на западу. Ово је књижевност, једна суштинска прича, која од почетка до краја прати тај живот, постојање Тесли- ног старијег брата Данета који је трагично настрадао, прати наше вријеме и промјену која се деша- вала у најузбудљивијем времену.

Владимир Пиштало, и прије него што је написао књигу о Тесли, стекао је завидно име у нашој књижевној стварности као писац који је успио да изгради својеврсно сликовно писмо. То је поезија, ватромет

метафора, нешто што није праволинијско. Нешто што вас води у свим правцима и када читате, тај ватромет доживљавате изнутра. У низу његових књига, показао је да има моћан, особен и стилистички истанчан рукопис који је скоро другачији од свега што данас код нас читамо под одељком прозе“, навео је Шапоња.

Осврнуо се и на ауторов роман „Миленијум у Београду“ и велики успјех који је књига имала у Француској.

„За Владимира је карактеристично да веома дуго пише књиге, али кад изађу имамо по 20, 30, 40 вечери. Књиге врло брзо имају неколико издања и мијењају предрасуде о жанру. Ова књига код нас је имала шест издања, а у Народној књизи је изашла 2000. године, имала је два издања, једно од 20.000 при-

мјерака. То је књига која се и данас чита, и мислим да ће ове јесени или зиме играти у „Атељеу“ представа по овој књизи, која је такође преведена на десетак језика, укључујући рецимо и арапски. У Француској је била 2009. у најужем избору за награду „Фемина“, која се додјељује за најбољу страну књигу. Тамо изађе око 700 наслова годишње, тако да у огромној конкуренцији била је међу пет. Није добила награду, али у свим француским релевантним културним додацима прикази „Миленијума у Београду“ су били најпохвалнији могући. Има још једна похвала. Када је у Београду у Француском културном центру била директорка Паскал Делпеш, пожељела је да „Молијерове дане“ отвори управо

са овом књигом. У разговору након тога рекла нам је да све француске дипломате које долазе на Балкан добијају обавезу да је прочитају, као што читају и „Травничку хронику“, зато што се из велике књижевности ствари виде дубље и боље, и види се како ствари функционишу“, додао је Шапоња, који је као релевантне издвојио роман „Сунце овог дана: писмо Андрићу“ и књигу есеја „Књига значења Џокера.“

Говорећи о свом стваралаштву, књижевник Владимир Пиштало предочио је да је пажња кључ чуда које се дешава у литератури. Како је појаснио, стварање има двије компоненте: перцепцију да видите и чујете оно што је око вас и моћ изражавања тога ријечима.

„Идеја са пажњом је да је пажња равна молитви када је непомућена. Једноставно, то гледање ствари да би ти ствари онда одговориле. Јер, очи нису само пријемник, већ и пројектор. И ако ви са посвећеношћу гледате, онда ствари почињу да свијетле и почињу да буду занимљиве. Јадан је онај човјек који се сматра најпааметнијим и најзанимљивијим од свих људи које среће. То је усамљена и банална ситуација, а људи који мисле да су ствари баналне сами су банални. Најсрећнији је човјек који стално среће неке занимљиве људе, и онда се стварно осјети да је живот вриједан живљења. А како би уопште знао да су ти људи занимљиви, ако не обратиш пажњу, и онда се деси чудо живота“, навео је Пиштало.

Биографија Владимира Пиштала

Владимир Пиштало рођен је 1960. године у Сарајеву. Дипломирао је на Правном факултету Универзитета у Сарајеву, стекао је звање мастера на Универзитету у Њу Хемпширу, Одсјек за америчку историју, гдје је и докторирао.

Предавао је на Колеџу Бекер, Лестер и Вустер, Масачусетс, на Универзитету у Београду и на Универзитету у Њу Хемпширу.

Добитник је бројних награда међу којима су «Меша Селимовић» за збирку есеја Значење цокера (2020), «Григорије Божовић» за роман Сунце овог дана (2019), «Кочићево перо» за роман Венеција, награде за најпродаваније књиге у Србији за романе Венеција (2011) и Тесла, портрет међу маскама (2009).

Добио је и Награду библиотеке Србије за најчитанију књигу у библиотекама Србије (2009), Нинову

књижевну награду за роман *Тесла, портрет међу маскама* (2008), награду „Милош Ђурић“ за превод поезије Чарлса Симића и многе друге. Књига *Тесла, портрет међу маскама* је преведена на 16 језика, а добила је и награду НБС за најчитанију књигу. Дјела Владимира Пиштала преведена су на више језика и дио су школског програма за основне школе и гимназије.

Прво дјело „Сликовница“ објавио је 1981. године. Слиједе књиге: „Ноћи“ (1986), „Манифести“ (1986), „Корто Малтезе“ (1987), „Крај века“ (1990), „Витраж у сећању“ (1994), „Приче из целог света“ (1997), „Александрида“ (1999), „Миленијум у Београду“ (2000), *Тесла, портрет међу маскама* (2008), *Венеција* (2011), *Сунце овог дана* (2017), *Значење цокера* (2020).

Иза себе има богато радно искуство: од 2019. године предсједник је Културног форума Европског покрета у Србији, а од 2017. уредник

је Пројекта књижевних приказа, Српске студије, док је од 2010. координатор групе за програм «Дијалог цивилизација: друштвени конфликт на Балкану» Универзитета Нортистерн.

Био је руководилац пројекта „Одрживост и култура“ на Институту за одрживост Универзитета у Њу Хемпширу, уредник часописа *Књижевна реч и Дело*, писао је сценарија за ТВ Београд и био је виши уредник у недјељнику *Железничке новине*.

Фебруара 2021. године постављен је за в. д. управника Народне библиотеке Србије (НБС) и добио је награду Фонда „Тодор Манојловић“ за модеран умјетнички сензибилитет.

28. август

Будванска културна баштина
(о тврђавама, стазама и
култу Свете Марије у Будви)

Учесници: Младен Загарчанин,
Луција Ђурашковић и Јелена Лазећ

Програм о будванској културној баштини

уприличен шесте вечери
Књижевног фестивала
„Ћирилицом“

„Будванска културна баштина: о тврђавама, стазама и култу Свете Марије у Будви“ била је тема шесте вечери фестивала на Тргу између цркава, а о њој су говорили: археолог мр Младен Загарчанин, историчарка умјетности мр Луција

Ђурашковић и архитектица Јелена Лазић.

Загарчанин је говорио о археологији која је повезана са култом Свете Марије од најранијих дана па све до данас, посебно се осврнувши на ранохришћанску базилику у Старом граду Будве.

„Знамо да су током осамдесетих вршена велика археолошка истраживања током којих је пронађена једна велика базилика, која се везује за VI вијек и вријеме цара Јустинијана, и да је то откриће тада можда промијенило гледање на рановизантијску Будву. Све до тада није се знало да постоји тако импозантна и значајна грађевина. Базилика у Будви је једно од најразвијенијих ранохришћанских достигнућа на простору данашње Црне Горе. О њеној љепоти и раскоши веома се тешко може причати док се не пође у Археолошки музеј и не види један капител који је тако добро рађен да би

помислили да је један од царских капитела направљених за неку од цркава у Равени или Цариграду. Када се помиње Санта Марија ин Пунта, мислим да је то, у ствари, црква која је обновљена у IX или X вијеку, свакако после 861. године, када су арапске војсковође пустошиле Будву, Росе и Доњи Котор. У том пустошењу, страда и Будва, а није могла бити ни поштеђена та базилика, али се након свега тога јавља један украс, нови стил у украшавању цркава, а то је прероманика. Да се вратимо Санта Марији ин Пунта. Сви знамо за натпис који помиње 840. годину као нешто што је одредило

датовање ове цркве која се налази иза нас. Међутим, видимо да то није прероманичка црква, да има правоугаону апсиду карактеристичну за 15. или 16. вијек. Она је можда направљена на остацима прероманичке грађевине, али ако се у писаним изворима помиње Санта Марија ин Пунта, то је морала да буде грађевина која је имала све облике и одлике прероманичког градитељства. Током ископавања Базилике пронађени су остаци прероманичког цибориума, који не би могли да поставите у апсиде ове цркве иза нас, јер би он могао да одговара само грађевини чија је обнова настала након арапског пустошења. Мислим да је та Базилика била посвећена Богородици, и да је то та Санта Марија ин Пунта о којој се говори, а да су овдје иза нас само дјелови једног великог манастирског комплекса који је настао“, казао је Загарчанин.

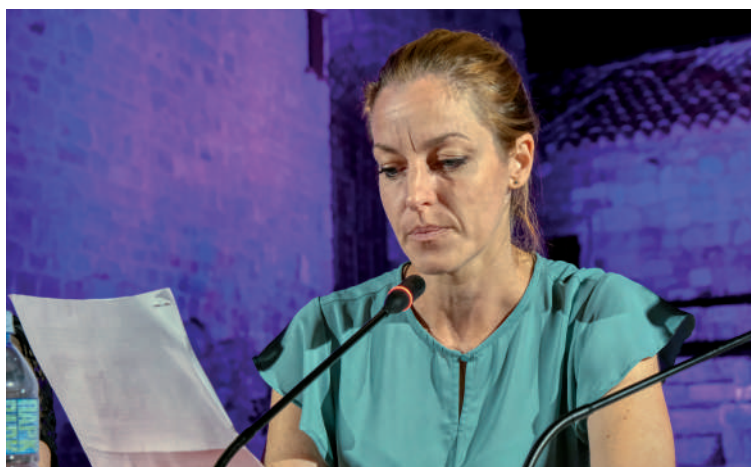
Магистарка Луција Ђурашковић истакла је да Бока Которска обилује храмовима посвећеним Мајци Божијој, изграђеним од периода раног хришћанства, преко средњег вијека, па до новијих времена, независно од тога да ли је ријеч о католичкој или православној вјероисповјести.

Како је напоменула, у истом контексту, примјер Боке може се салгедати и као свједочанство о вјековном јединству и одређеној вјерској толеранцији међу становништвом, што се може сматрати и одликом града Будве.

„Будва у средњем вијеку представља град у коме је култ одређене свете личности био посебно изражен, што нарочито наглашава њену урбану специфичност која, као таква, траје већ преко два и по милени-

јума. Како помињу и будвански хроничари, у првом реду Крсто Ивановић, Антун Којовић и Паво Микула, у њој се, као особени и посебно карактеристични, поред осталих, издвајају два култа: Пресвете Богородице и Светог Антуна Падованског. Богородица је од давнина сматрана заштитницом и патроном древног будванског града, што потврђује и чудотворна икона „Мадона ин пунта“ која се и данас чува у цркви Светог Ивана, у посебном олтару. Такође, унутар Старог града и у његовој ближој околини можемо сагледати и набројати чак девет светих мјеста која и данас јесу, или су некада била

посвећена Пресветој Богородици. Богородичин култ у Старом граду Будве био је посебно и нарочито изражен, тако да се са вјероватноћом може говорити да су у одређеном периоду историје града, од 6. до 14. вијека, постојала чак четири светилишта посвећена овој светој личности. То су: Ранохришћанска базилика, Santa Maria in Punta из 840. године, Santa Maria de Castelo из периода од 12. до 14. вијека и Santa Maria dell Angelo, која води поријекло из 7. вијека, а која је од 1442. године посвећена Светом Ивану Крститељу. У посљедње наведеној цркви, као што сам већ напоменула, чува се највећа светиња града и његова заштитница, икона „Madona in Punta“ или тзв. „Будванска Госпа.“ По натпису на самој икони – Велика Панагија, то јесте „светица над свим светим.“ Славом узношена на процесијама, и посебно поштована од стране вјерника обје хришћанске вјероисповјести, одавно је представљала икону чувену по чудотворству и заштити Старог града од свих недаћа. Стари Будвани вјеровали су да је једино она, „Будванска Госпа“, спашавала становништво унутар града од куге,

гусарских напада и неприлика на мору“, навела је Ђурашковић.

Она се осврнула и на манастире са подручја Будве који су посвећени Богородици, али и храмове који су некада постојали, а носили су име Свете Марије.

„То су манастири Подластва, са црковом посвећеном Рођењу Пресвете Богородице и Подострог са двије цркве које су посвећене Успењу Богородице. Такође, историјски извори потврђују да су се у околини Старог града налазиле још двије цркве посвећене Светој Марији. Једна је била саграђена у Госпоштини, испод брда Спас, по којој цијело насеље данас носи наведено име, док се друга налази у селу Борети, код рта Завала, сјевероисточно од старе Будве. Чудотворна икона „Будванске Госпе“, четири цркве саграђене у граду и пет изван градских зидина посвећене Пресветој Богородици, свакако представљају раритет у примјеру величања и славе ове култне личности на нашем географском подручју“, закључила је Ђурашковић.

Архитектица Јелена Лазић у свом излагању акценат је ставила на заборављене путеве залеђа Будве. Један од њих је, како је казала, Јегоров пут, дјело Руса Јегора Строганова, официра који се крајем 18. вијека замонашио у манастиру Прасквица. Пут који се протезао од милочерске плаже до Челобрда Строганов је крчио пуних десет година.

„Данас је остао сачуван само дио трасе оригиналног пута – онај од манастира Прасквица до Челобрда. Дио кроз Милочерски парк је изгубљен. Овај дио степеништа је уништио врисак модерног време-

на и брзих саобраћајница. Јадранска магистрала пресјекла је Јегоров пут, завјет ћутања је грубо пресјечен ријечима модерне. Као на Мунковој слици, врисак без звука, али тај врисак осјећамо. Умјесто да нас наводи духовни ГПС, ми смо одабрали дигитални. Изгубили смо смјер у смјеру. Да би се сачувао Јегоров пут од заборава, одмах треба приступити реконструкцији и санацији трасе. Циљ је туристички валоризовати пут, уз максимално поштовање затеченог стања. Исто као што старе бедеме не треба рушити, јер кажу више не служе сврси, тако не треба ни изгубити старе путеве. Пут је пут, увијек неке потребан. Оштећења се временом повећавају, што од дејства саме природе, што од дејства

људи. У овом случају, иако пут није био под заштитом, реконструкција треба да оживи стари пут, уз максимално очување амбијенталне вриједности и уз стриктно поштовање истих техника обраде и градње које су затечене на терену“, нагласила је Лазић.

Разговор о будванској културној баштини на Тргу између цркава модерирала је Станка Рађеновић из Народне библиотеке Будве.

Публика је на крају вечери имала прилику да погледа и кратак филм „О значају и значењу Јегоровог пута“, ауторке Јелене Лазић, а у цркви Санта Марија ин Пунта, након тога, пристуни су погледали холограм „Будванска Госпа“, који је такође дјело архитектуре Лазић.

29. август

Концерт „Етно елегија“

Душица Кордић (вокал, виолина, гусле),
Никола Вучковић (клавир),
Александар Петковски (кавал)

Концерт састава
„Етно елегија“

одушевио бројну публику
Фестивала „Ћирилицом“

Многобројној публици на Тргу између цркава у будванском Старом граду аутентични музички пројекат „Етно елегија“, у увјерљивом и виртуозном наступу, представили су Душица Кордић (вокал, виолина, гусле), Никола Вучковић (клавир) и гост из Сјеверне Маке-

доније, Александар Петковски (кавал).

У улози наратора одређене композиције увеличао је визуелни умјетник из Бијеле, Новица Зечевић, који је читао стихове Лазе Костића и Боре Станковића.

„Репертоар је сачињен од пјесама и композиција различитог карактера, чак и музичког жанра, које су из различитих земаља. На репертоару су пјесме и композиције из Црне Горе, Србије, Босне и Херцеговине, Македоније, Косова, Азербејџана и Мађарске. Аранжмани су углавном једна оригинална,

аутентична композиција (соло клавира), као и пар пјесама које су транскрибовали за састав „Етно елегџа“, али их изводе у аранжману аутора који их изводе“, казала је у уводној ријечи Станка Рађеновић из Народне библиотеке Будве, након чега су Кордић, Вучковић и Петковски извели 13 композиција: Barcelona Gypsy Balkan Orchestra – „Маријо, дели бела кумријо“ (вокал/виолина, кавал, клавир), „Каранфил се на пут спрема“ (вокал, клавир), „Езгија“ (кавал, клавир), „Телал виче“ (вокал, клавир, наратор), Синтезис – „Думардија“ (кавал, клавир), „Пољем се вија“ (гусле, клавир), „Густа ми магла паднала“ (вокал, кавал, клавир), Азиза Мустафа Задах – „Spring suite“ – III став (калавир), „Жубор вода жуборила“ (вокал, кавал, клавир), А. Сариевски – „Киниса моме на вода“ (вокал, кавал, клавир), Траг – „Ме-

сечина“ (вокал, кавал, клавир), Станиша Стошић – „Жал за младост“ / „Керемејли“ (вокал, виолина, кавал, клавир, наратор) и В. Монти – „Чардаш“ (виолина, кавал, клавир).

Пијаниста Вучковић подсетио је да са Душицом Кордић сарађује дуги низ година, а као Дуо „2СОУ-Л(о)С“ изводе композиције различитих жанрова. Како је казао, пошто је на интернету чуо за кавалисту Александра Петковског, одлучио је да са њим ступи у контакт, а убрзо су, без унапријед зацртаног плана, дошли на идеју да сви наступају заједно као трио.

„Ипак се испоставило да смо остварили сарадњу у саставу који је интересантан. Сигурно да наша земља није имала прилику да чује

овај спој инструмената, на примјер гусала и традиционалног македонског инструмента кавала, све уз клавирску пратњу и мислим да се то до сада није чуло. Акценат је на етно музици, углавном су наши аранжмани. Моји су за клавир, Душичини за виолину, гусле, вокал мање-више, има ту неколико импровизација, а Александрови су за кавал. Имамо пар нумера које смо „скинули“ по слуху. Наравно, и ту има иступања, ситних импровизација, другачијих елемената у односу на оригинал који бенд или састав изводи, али чини ми се да су у питању свега три или четири нумере. Морам да признам да је Душичина идеја била да се уведе наратор. То је по мом мишљењу врхунска идеја, с обзиром да

је „Ђирилицом“ ипак књижевни фестивал. И онда, та нека усмена ријеч уз музичку подлогу баш има јачину“, истакао је Вучковић.

Петковски кавал свира 15 година, а дипломирао је на Факултету музичке умјетности у Скопљу, на одсјеку за народне инструменте. Истакао је да је његова намјера да, докаже да осим у етно музици, кавал може да се свира и у класици, цезу и попу.

„Ја сам врло срећан што радим са професионалцима, ја учим од њих и они од мене. Они првенствено свирају класичну музику, а ја етно. Спајамо нешто за шта се надамо да ће се свидјети и црногорској и регионалној публици. Припремали смо се свега неколико дана, све је дошло спонтано и самоиницијативно. Желио сам да се опробам и у класичној музици, јер до сада нисам имао прилику“, навео је он.

„Када сте довољно сигурни у себе, по природи ствари сигурни сте и у екипу која вас окружује“, ријечи су којима Кордић описује нови музички састав „Етно елегија.“

„Полазим од себе, ако сам ја 100 посто сигурна, убијеђена сам да ће и у току и на крају концерта бити најбоље могуће критике. Са Николом и Алексом је заиста лако радити, зато што су изузетни познаваоци својих инструмената. А када добро владате инструментом, онда је најмањи проблем спојити се“, сматра Кордић.

Аутентичан музички перформанс доказаних аутора, које карактеришу виртуозност и истанчаност израза и сензибилитета, није промакао ни будванској публици, па људи свих генерација, од дјеце до старијих, свједочили су правом културном угођају и празнику умјетности, који ће дуго памтити.

29. август

Пјесничко вече Мирослава Алексића

на 6. Књижевном фестивалу
„Ћирилицом“

Осме вечери Књижевног фестивала „Ћирилицом“, на Тргу између цркава у будванском Старом граду, уприличено је гостовање пјесника Мирослава Алексића, овогодишњег добитника Змајеве и Драинчеве награде за поетску збирку „Кафкино матурско одело.“ О ауторовом стваралаштву говорио је проф. др Јован Делић, а модератор вечери била је Станка Рађеновић из Народне библиотеке Будве.

У исцрпном осврту на Алексићеву поезију, академик Делић навео је да нас пјесник сваки пут изненађује нечим обичним, конкретним, виђеним, доживљеним и посвједоченим, да би то обично изнутра обрнуо, преобразивши га у необично, зачудно и многозначно, претварајући своју дескрипцију у магију и дајући јој димензију метафизичког.

30. август

Пјесништво Мирослава Алексића
добитника Змајеве награде

Учесници: Мирослав Алексић, Јован Делић

„Пјесма има често неки лирски сиже, анегдоту испричану у разговорном ритму у слободном стиху, а онда се све одједанпут заљуља, помјери и покаже своју дубину. Ево примјера - пјесма „У Савини“ описује једну дружину, прегласну до граница пристojности, накићену лозовачом. У порти манастирској, између двије Госпојинске цркве, Стеван Раичковић говори свој чаробни и омиљени сонет „Нити“, а слушају га Даринка Јеврић, Благоје Баковић и Мирослав Алексић, уз мирис хлорофила, јода, соли, упаљених свијећа и лозоваче. Сонетом „Нити“ Раичковић везује нерођене са мртвима, као што ми то вечерас чинимо, јер међу живима нису ни Раичковић, ни Јеврић. А та Алексићева интертекстуална игра у слушаоца претвара и већ два вијека упокојеног калуђера Јосифа Троповића, Његошевог учитеља баш у Савини, који, како

вели Алексићев стих, лежи у манастирском гробљу, од небеса пијан као земља, као и ови остали што су били, али не баш од небеса пијани. Тако су нерођени и живи са мртвима буквално повезани Раичковићевом пјесмом, игумановом лозом и небеским пијанством. Алексић на крају иронијом везује пјесму за порту и двије цркве. Вријеме је да почне вечерње, па би добри и сироти игуман радо видео леђа пјесничкој братији, без обзира на њихову велику славу“, казао је Делић.

Он је истакао да је Алексић пјесник култура, те да је читалац у његовим књигама као у доброј библиотеци пробраних писаца и дјела – од Гилгамеша, Библије, Хомера и Лао Цеа до блиских му њемаца Хелдерлина, Рилкеа и Кафке, од Дон Кихота до Јована Христића, Борислава Радовића, па до његових другова и савременика.

Блискост, како истиче, постоји и са Иваном В. Лалићем.

„У пјесми „Успомена“ пјесник обећава да ће оде ли кад у Цариград нацртати на каменом зиду лик пјесника који је вратио Византију у српско модерно пјесништво, а са своја „Четири канона“ оживио и модернизовао канон, а са њим и пјесника, композитора и иконописца Светог Јована Дамаскина, пред Богородицом Тројеручицом, којој је овај светитељ иначе поклонио трећу руку у знак захвалности што му је исцијелила одсјечену шаку. Нацртаће га тако занесен вином у облацима дима, па цитирајући Лалића Алексић поентира „Успомену“ стиховима: *„Коначно осџаје само ђрад*

на ђрлу мора, ојасан црвеним очима вајре“.

Култура, како напомиње, пјева и кроз насловну пјесму награђене збирке „Кафкино матурско одело.“

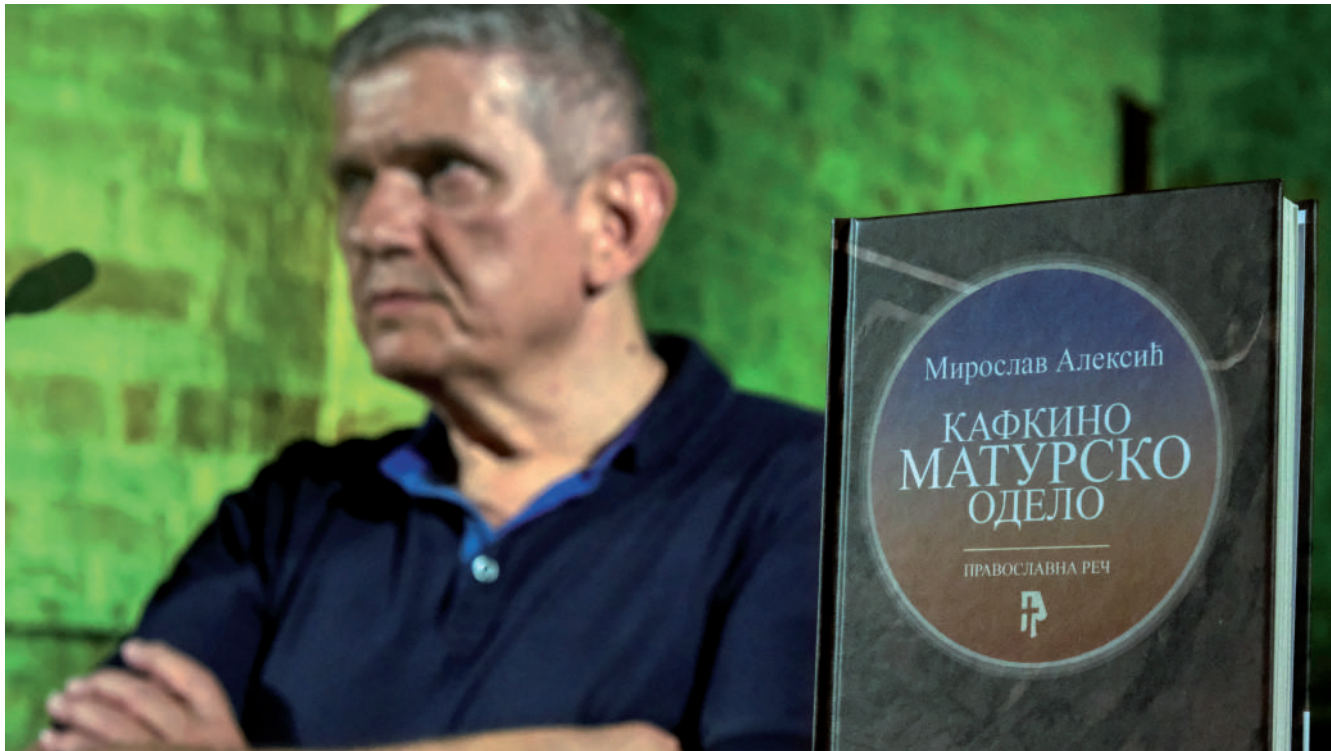
„Реминисценције на Кафку постојане су у Алексићевој поезији, понекад већ и у наслову. Рецимо, „Милена Јасенска ће добити писмо“, па и у наслову „Између два села.“ Неупућени мало знају колико је Кафка цијенио и сељака и његову краву на паши, према чијим устима се трава сама подиже, и да је сељака сматрао посљедњим изданком племства. Има нешто од тих љубави код Мирослава Алексића, али има доста и од Кафкиног осјећања неслободе, угрожености, тјескобе, одљуђења, па и издаје најближих. Прије него што је убројан у зреле и пунољетне, човјек на проби одијела увиђа да је изнутра изложен експонат, лутка од дрвета, без моћи да се сажме у сопствено биће, а камоли да одбрани елементарно достојанство и слободу“, закључио је академик Делић.

Публици се потом обратио и pjesник Алексић, који је изразио

захвалност, како присутним љубитељима поезије који су употпунили ово вече, тако и професору Делићу који је говорио о његовом pjesништву. Он је говорио стихове pjesама „Шумановић -последњи дани“, „Моћ“, „Старци“, „Трактат о времену“, „У подножју Тавора“, „Златне закрпе,...“

Осврнуо се и на награђену поетску збирку „Кафкино матурско одело“, истичући да му је за pjesму по којој је књига насловљена инспирација била једна слика из Кафкиног живота која говори о ступању појединца у зрелост.

„Појединац тада постаје подложан свакој врсти санкција и репресије, а тако исто пролазе и народи који постоје на политичкој и јавној сцени, постају неко на кога покушавају да навуку лудачку кошуљу. Насилно и без воље онога који то одијело добија и, како је професор истакао, са

мајком која у томе саучествује. Дакле, ово је једна врло сложена метафора. Ја сам у интервјуу Вечерњим новостима после Змајеве награде рекао да су прво поглавље Кафкиног „Замка“ и Ђоковићев долазак у Мелбурн на позив организатора потпуно подударне приче. Као што у Кафкином дјелу земљомјера позивају да дође да ради као геометар, а онда кад се тамо појави одбијају да га упосле, тако Ђоковић долази у Мелбурн, а не може да игра. Кафка је писац који је више него актуелан, али не на начин на који је актуелан Орвел, којег се сад одричу на западу јер је прорекао њихову судбину. Кафка је апстрактнији, али у том смислу и вишезначнији.“

Алексићу су у 2022. години додијељене три књижевне награде, двије у Србији (Змајева и Драинчева) и једна у Румунији (награда за

животно дјело). Истиче да о наградама има позитивно мишљење.

„Награда је добра јер усмјерава пажњу на пјесника, скреће пажњу из мноштва људи који се баве поезијом. У том тренутку, ако ништа друго, више људи се интересује за његову поезију и више људи ће прочитати његове књиге. Наравно, говорим о наградама које имају традицију, које додјељују чланови жирија који имају кредибилитет и углед. Значи, сматрам да су награде потребан дио нашег укупног културног и јавног простора и да као такве треба да постану, али, свакако, пјесник пише највише због тога што доживљава ванредно искуство у процесу претварања интуиције у експресију, како каже Бенедето Кроче. То је оно што је највећа награда за сваког пјесника, све друго је лијепо и добро“, закључио је аутор.

Биографија аутора

Мирослав Алексић рођен је у Врбасу 1960. године. Дипломирао је на Катедри за општу књижевност и теорију књижевности Филолошког факултета у Београду. Поред осталог, радио је као секретар Фестивала југословенске поезије младих и управник Народне библиотеке „Данило Киш“ у Врбасу. Сада обавља послове помоћника управника Библиотеке Матице српске. Уредник је трибине „Савремени човек и савремени свет“ у Матици српској. Са пјесником Благојем Баковићем основао је и водио издавачку кућу „Слово“ и лист за дјецу „Растимо“, а са пјесником Ђорђом Сладојем покренуо је часопис за књижевност, умјетност и културу „Траг.“ Члан је Удружења књижевника Србије, Друштва књижевника Војводине и Друштва новосадских књижевника. Био је и учесник Оснивачке скупштине Удружења књижевника Републике Српске.

Објавио је књиге пјесама: „Зигурат“ (1986), „Попик или чуг“ (1990), „Нема вода“ (1994), „Оскудно време“ (2016), „Непоновљиви код“ (2018), „Арапски капричо“ (2020) и „Кафкино матурско одело“ (2021). У Москви је 2017. изашао избор Алексићеве поезије под насловом „Лабиринт / Лавиринт“ (двојезично на руском и српском језику) у избору и преводу Андреја Базилевског.

Поезију, прозу и књижевну критику објављивао је у листовима и часописима: Летопис Матице српске, Књижевна реч, Златна греда, Српски књижевни гласник, Овдје, Траг, Глас омладине, Кровови, Улазница, Стварање, Писац, Бдење, Монс Ауреус, Српски преглед и другим. Алексићеве пјесме заступљене су у двадесетак антологија и избора поезије. Осим поменуте посљедње двије, Змајеве и Драинчеве, добитник је награда: Печат вароши сремскокарловачке и Ленкин прстен.

Са Мином Алексић преводио је са руског пјесме Јекатерине Пољанске. Са русинског је превео књигу пјесама Николе Шанте „Ослушкивања“, а заједно са професором др Јулијаном Рамачом поему „Идилски венац“ Гаврила Костелника, прво дјело написано на русинском књижевном језику.

Био је члан жирија за додјелу награда: Фестивала југословенске поезије младих, Друштва књижевника Војводине, „Јелена Балшић“ и „Сирмаји Карољ.“

Учесник је најзначајнијих књижевних фестивала у Србији, Републици Српској и Црној Гори, а као пјесник гостовао је и у Русији, Мађарској, Хрватској и Румунији.

Поезија му је превођена на руски, словачки, македонски.

30. август

Михаил
КАК
МАТ
ОТ
...

Михаил Михайлович

31. август

Цркве и манастири
(Будва, Паштровићи и Грбаљ),
аутора Младена Црногорчевића

Учесници: Луција Ђурашковић,
Гордана Љубановић и Александар Лекић

Младен Црногорчевић

Цркве и манастири

Будва – Паштровићи – Грбаљ

Младен Црногорчевић - Цркве и манастири

Монографија

„Цркве и манастири (Будва, Паштровићи и Грбаљ)“

аутора Младена Црногорчевића
представљена на Фестивалу
„Ћирилицом“

На шестом Књижевном фестивалу „Ћирилицом“ представљена је нова књига из издаваштва Народне библиотеке Будве - „Цркве и манастири (Будва, Паштровићи и Грбаљ)“, аутора Младена Црногорчевића (1863 – 1902).

Књига „Цркве и манастири (Будва, Паштровићи и Грбаљ)“ садржи три рада у којима Црногорчевић истражује и описује цркве и манастире на територији данашње будванске општине. Текстови су првобитно објављени крајем 19. и почетком 20. вијека. Издање

је ликовно опремљено репродукцијама оригиналних техничких скица и цртежа аутора, као и његовим писмима из библиотеке манастира Савина, која је 2001. године приредио и објавио Горан Комар.

О овом дјелу говорили су старјешина храма Свете Тројице у Старом граду, јереј Александар Лекић, историчарка умјетности и рецензенткиња мр Луција Ђурашковић и уредница издања мр Гордана Љубановић, а разговор је модерирала Станка Рађеновић из Народне библиотеке Будве.

Током вечери која је у великој мјери привукла пажњу будванске публике, свештеник Лекић истакао је да је Црногорчевић био онај који је својим ликом и дјелом снажно посвједочио жеђ и трагање за истином.

„Младен је потицао из знамените спрске породице из Боке, из Баошића. Умјесто да настави породичну традицију поморства и заплови као капетан морским бескрајем, он се отиснуо у ширину и дубину науке о васпитању и образовању дјеце, али и историјске науке, истраживања и откривања бројних тајни прошлости свог завичаја, своје Боке. Младен је био учитељ по образовању и професији, али је ипак остао упамћен због свог рада на пољу историј-

ских истраживања. То је био дугогодишњи, мукотрпни рад са мало средстава, скромном учитељском платом, али огромном вољом и посвећеношћу. Његови радови нису обимни због његовог раног упокојења са свега 39 година, али их и те како краси научност и прецизност. Његов циљ био је да сакупи расуто, да пронађе и спасе изгубљено. Али, не ради неке славе или личне користи. То је био подвиг, борба против заборавља, да би данас знали ко смо. Да имамо име и презиме, да имамо коријен, да имамо извор, да имамо постојање, да имамо идентитет. Недостаје нам данас тог ентузијазма, самопрегора којим је дисао Младен. Зато за њега, питање науке, историјског трагања, јесте питање патрио-

тизма, питање живота и опстанка нашег народа“, казао је Лекић.

Према његовим ријечима, ова изузетна монографија даје нам полет у борби против нехајства, незнања и заборава.

„Оно што је значајно јесте да својим садржајем није изгубила на значају, чак ни послје 120 година. То је својеврстан *анџолоион*, цвјетослов, слово – свједочанство о најљепшим цвјетовима овог краја, хришћанским светињама, нашим црквама и манастирима. То су мјеста свештеног саборовања, заједничарења народа са Господом, па тим и мјеста надахнућа и преображења људи. Али, то су мјеста и скупштина народних, збора и договора наших предака. Мјеста у којима су људи уткали сав свој живот и која су знали да бране по цијену живота“, закључио је он.

Рецензенткиња књиге, историчарка умјетности **мр Луција Ђурашковић** истакла је да публикација садржи три цјелине, које су и насловима везане за сакрално културно наслеђе, а то су: „Цркве и манастири у општини будванској“, сепарат из *Гласника Православне далматинске цркве* из 1901, „Манастири паштровски у Боци которској“, сепарат из ча-

сописа Старинар из 1895. и „Цркве у Грбљу“ из *Гласника Православне далмајинске цркве* из 1902. године.

Цјелине, како је напоменула, представљају најзначајнији сегмент Црногорчевићевог научно-истраживачког рада обједињеног у овој књизи, у оквиру три поглавља на 108 страна.

„Преко посебних поглаваља издвојених у овој публикацији, аутор нас, кроз различита раздобља, углавном Средњег вијека, упознаје са историографијом, архитектуром, ликовном умјетношћу, епиграфијом, историјом, односно карактеристичним историјским приликама Будве, Паштровића и Грбља, те упоредном анализом и прегледом бројног културно-историјског наслеђа, упућује на сагледавање кључних фактографских, стилских, естетских и иконографских карактеристика низа сакралних објекта-

та на овим просторима, зависно од њиховог значаја. Како нам аутор представља, за цркве и манастире на овом подручју можемо рећи да је мало оваквих културно-историјских споменика који нам могу дати тако непосредан приказ и убједљиву потврду вјековне акумулације искуства стручних дисциплина као што су, првенствено, историја умјетности, археологија и етнологија, те укрштања и међусобног утицаја различитих традиција гдје се нарочито истиче српско-византијска доминанта и, као посљедица тога, израстање јединственог простора на црногорском приморју са црквеним споменицима високе умјетничке вриједности. Такође, чини се посебно важним истаћи ауторово запажање о повезаности појединих археолошких истраживања и историјско-умјетничке и културне валоризације, кроз које, откривајући

их, успостављамо нови однос према нашој културној прошлости, али и према себи самима“, навела је Ђурашковић.

Она је додала да је културно насљеђе будванске регије, у оквиру споменичког насљеђа Црне Горе, веома значајно и разноврсно, што, како је указала, даје довољно елемената за постојање низа студија и публикација. У том контексту, посебно је подвукла значај ауторовог дјела.

„Ово насљеђе још увијек није довољно истражено, прикупљено и систематизовано, па стога расте значај књиге која је пред нама и која представља почетак далекосежних студија без којих праве вриједности споменичке културе никада не би биле спознате. Књига „Цркве и манастири (Будва, Паштровићи и Грбала)“ представља изузетно вриједан издавачки подухват ЈУ Народна библиотека Будве, на челу са директорицом Милом Баљевић и уредницама издања Горданом Љубановић и Мајом Симоновић, који ће дати подстрек и битно допринијети новим резултатима даљих научних истраживања, те заштити и валоризацији културне баштине на подручју Црногорског приморја“, истакла је Ђурашковић.

Љубановић: **Наишле смо на човјека који је умио да хода, њега, истражује и њише**

Једна од уредница издања, Гордана Љубановић из Народне библиотеке Будве, истакла је да је, током рада на монографији, са колегиницом Мајом Симоновић посебну пажњу посветила фуснотама, гдје је уочено да се ауторово име често појављује у разним текстовима који се односе на будвански крај.

Појашњавајући како се одвијао процес припреме новог издања, истакла је да је полазне информације за рад на дјелу дао текст Невенке Митровић „Младен Црногорчевић (1863 – 1902), прилог библиографији“ из 2004. године.

„Пошто смо прикупиле све радове који се односе на територију данашње будванске општине, ми смо се определијиле за синхрону перспективу. Нашле смо шест радова, три веома обимна, која су обухватала цркве и манастире на три подручја која су ушла у књигу, и три мања рада, од којих се за један испоставило да је претходио већем, а друга два су били екстракти из друга два већа рада. Тако да смо се задржале на та три рада. Они су објављени у различитим публикацијама у различита времена, те због тога нисмо могле радити класично фототипско издање, нити је за тиме било потребе. Урадиле смо нови прелом и издање, и то је оно што се данас налази у књизи. У њој се налазе и илустрације које је Младен Црногорчевић

радио, и то је један тренутак када нас је он додатно заинтригирао као особа, јер смо пронашле његове цртеже слободном руком и техничке цртеже, подједнако интересантне, креативне и квалитетне. Наишле смо на човјека који је умио да хода, гледа, истражује и пише, који је све то умио врло систематично и научно да посложи и презентује. Моје искуство са овом књигом, са текстовима и илустрацијама се најкраће може сажети у једну интелектуалну авантуру и уживање“, казала је Љубановић, која се нада да ће монографија сличан доживљај изазвати и код будућих корисника.

„Ми не говоримо о новим текстовима, они постоје више од 100 година. Нешто од тога је господин Марко Шовран објавио крајем деведесетих, а прије двије године изашло је издање које обухвата остала два текста. Дакле, није ствар у новини, ствар је у комбинацији и доживљају, у лијепој комбинацији једног питког сли-

ковитог језика, врло систематичног и срећеног излагања иза којег се апсолутно види систем. Очигледно да имамо посла са једном вансеријски талентованом особом, која је имала срећу да наиђе на добре учитеље. Невјероватно је да је Младен Црногорчевић своје текстове објавио у неких седам, осам година. Он умире 1902. године ван своје куће, ван окриља породице, и то су све интересантни моменти. Наше уредничке интервенције у стилском и језичком смислу биле су минималне, јер се није имало на чему интервенисати. То је жив, сликовит, духовит језик и ово је једно лијепо штиво које препоручујем и нестручњацима за читање“, закључила је Љубановић.

Учесници програма сагласни су да живот, лик и дјело Младена Црногорчевића завријеђују потпунији приказ, те да, као аутентична и недовољно истражена личност једне епохе, заслужује да о њему буде написана опширнија књига.

31. август

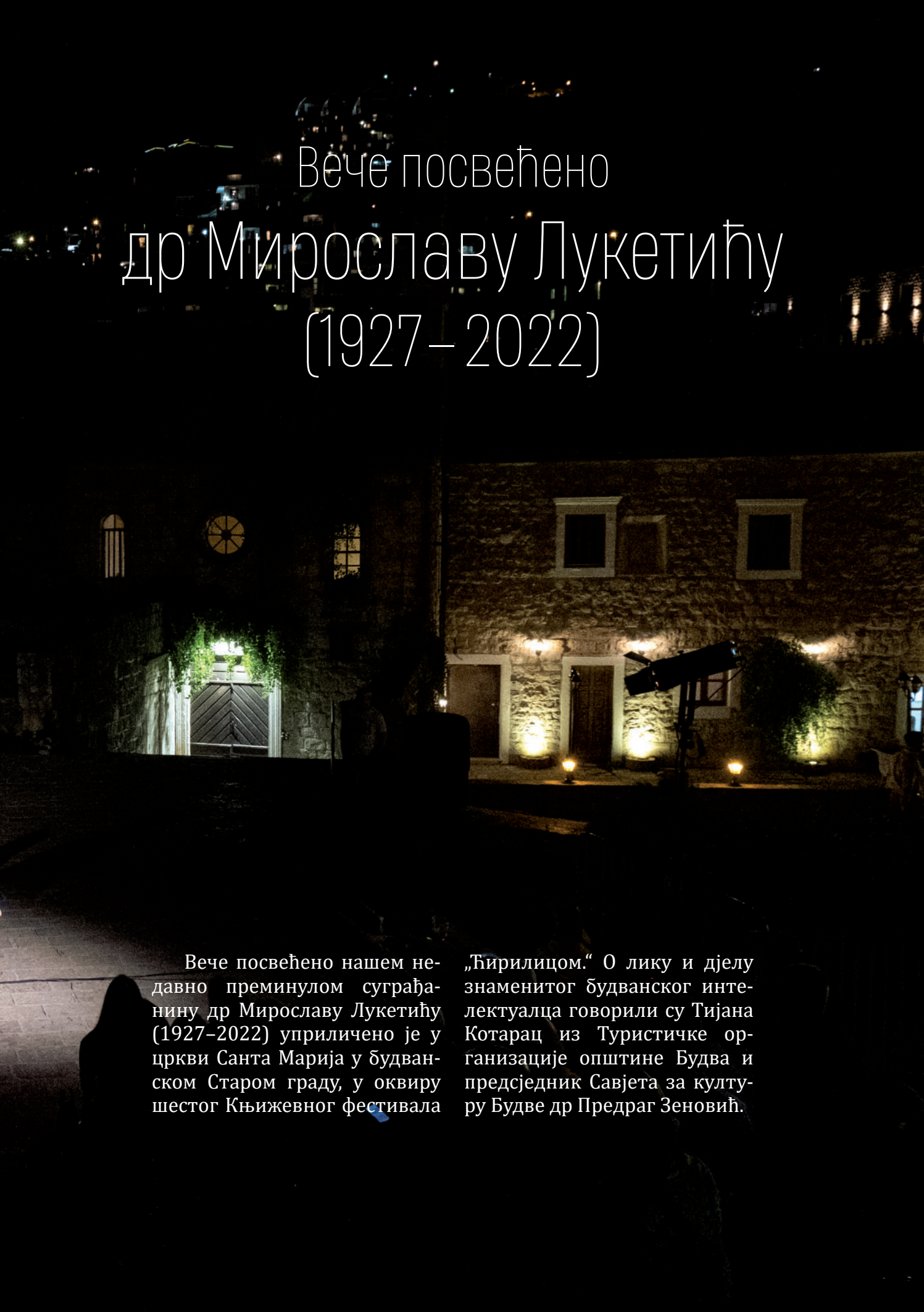

1. септембар

Вече посвећено
др Мирославу
Лукетићу

Учесници: Немања Куљача,
Предраг Зеновић, Тијана Котарац

Вече посвећено др Мирославу Лукетићу (1927–2022)

Вече посвећено нашем недавно преминулом суграђанину др Мирославу Лукетићу (1927–2022) уприличено је у цркви Санта Марија у будванском Старом граду, у оквиру шестог Књижевног фестивала

„Ђирилицом.“ О лику и дјелу знаменитог будванског интелектуалца говорили су Тијана Котарац из Туристичке организације општине Будва и председник Савјета за културу Будве др Предраг Зеновић.

Котарац је казала да је Мира Лукетића познавала са више страна, а најважнија је била новинарска. Како је навела, истражујући све приче о Будви, посебно о туризму, са Лукетићем је правила низ разговора у Библиотеци, која је у то вријеме била смјештена у згради „Зета филма.“

„Знали смо да сједимо и причамо зашто је брдо Спас добило име Спас, како је изгледао туризам између два свјетска рата, шта се све дешавало на Шкољу, како је основано прво туристичко друштво... Ту се родила једна обострана љубав, повјерење, међусобно уважавање и поштовање које је трајало све до посљедњег дана. Хтјела бих да издвојим и моменат наше сарадње на неким пројектима у „Adriatic Media Consulting“-у, једанпут, када сам радила филм о Будви који је почињао

ријечима „Будва, некадашње мало туристичко село“, и ја тако читам тај OFF, а Миро улази и каже: „А не, не не... Будва никада није била село. Будва је одувијек била град“. Дакле, поента је била да је прерасла у велики туристички град. Ту сам први пут и за вазда схватила колико је он волио овај град и колико је схватао да је Будва одувијек била град, а он један од њених највећих грађана. Сарадња са Миром наставила је кроз групу „Будваносталгичари“ на Фејсбуку, коју смо моје драге колеге и ја основали 2015. године и која броји више од осам хиљада чланова. Од 2016. године кроз своје приче нам се придружио и Миро. Слао ми је приче мејлом, ћаскали смо мало прије него што би објавили, видјели да ли постоје неке корекције које су биле јако ситне, јер су Мирове реченице биле фантастичне. Тако је

полако све нас будваносталгичаре уводио у неки живот и причу једне Будве која је сада само у траговима, али код већине нас овдје присутних још увијек у срцу“, навела је Котарац, која је прочитала и одломак из „Приче о госпођи Клари“, чији је Лукетић аутор.

„Ова прича толико говори о животности Мира Лукетића, о томе како је он обожавао свијет око себе, како га је описивао. Како је волио да види лијепо, лијепу жену и лијепог човјека, да чује лијепу пјесму, припреми лијепу храну и да се окружи лијепим стварима. Када сам читала сву преписку коју смо водили током протеклих пет или шест година, и све те мејлове које смо писали једни другима, колегиница из канцеларија ме питала: „Зар ти то није тужно?“, а ја сам рекла: „Не, уопште ми није тужно.“ Сјећање на Мира ми није тужно, он је толико присутан и толико животан. Ја ту енергију толико осјећам да сваки пут знам да ћу кад год помислим на њега имати осмијех, јер знам да би Миро тако хтио“, истакла је Котарац.

Говорећи о Лукетићевом лику и дјелу, **др Предраг Зеновић** рекао је да идеја присутности коју је Котарац поменула, са филозофског становишта добија нови смисао када мислимо о човјеку као што је био овај знаменити Будванин.

„Када смо у здању које је на неки начин он привео намјени, када смо међу свим књигама које свједоче о његовој врло богатој библиографији, тада знамо да овај град не би имао свој изглед и културни идентитет какав има данас да није било Мира Лукетића. Ја мислим да је Миро на тај начин трајно присутан

у хроници, животу и у бићу града. Несумњиво је да се ради о ренесансном типу човјека, широких интересовања, дјечије радозналости, али и огромне енергије и систематичности са којом је приступао свему што ради. Он је човјек који је у времену једне велике земље дао јако пуно и својој средини и јако пуно радио на себи. Заправо, из тог његовог стваралаштва можемо извући неке од најљепших страница црногорског и југословенског библиотекарства и архивистике. То су области без којих друштво не може да препознаје, памти себе и пише о себи, и Миро Лукетић је у нашој земљи у тим сферама направио пионирске кораке“, казао је Зеновић.

Посебно се осврнуо на два Лукетићева дјела: „Туризам у Будви“ и „Културна баштина“, као и на разне библиографије које је аутор приредио. Без њих, како је оцијенио, није могуће у потпуности разумјети простор Црне Горе и Будве.

Др Зеновић је рекао да ренесанса културног бића нашег града почиње 1972. године, када Лукетић прелази са Цетиња у Будву.

„Миро је пиноир и темељ свих институција културе које у том времену настају, а неке од њих постоје и даље. У првом реду мислим на чињеницу да је он био један од првих који је Библиотеци дао модерно рухо, који је учествовао у креирању Модерне галерије, у стварању „Приморских новина“, ту су онда и „Кањош“ и „Дани музике.“ Једноставно, не постоји институција у граду која у својим темељима на неки начин нема име др Мирослава Лукетића. У том смислу, посебно ако се узме у обзир његов рад који се односи

на записе о Паштровићима, Будви, историјске записе, будући да је он био доктор историјских наука, сматрам да је Лукетић настављач низа аутора који су својим дјелом исписали историју и хронику овог града. Дакле, мислим на Крста Ивановића, Антуна Којовића, Стефана Митрова Љубишу и доктора Лукетића као настављача тог низа, који овом граду даје сјећање, памћење и слику свог идентитета“, навео је он.

Када су у питању институције града Будве, сматра да су двије ствари измакле мисли, животу, и енергији др Мирослава Лукетића.

„То су Културни центар за који се он срчано борио и који је требао да постане дом Библиотеке, која је у нашем граду и даље подстанар, и који би био на задужбини Тома и Стане Лукетић. У питању је један од

пројеката који је он свесрдно подржавао, и ја се надам да је то пројекат којим ћемо се одужити сјећању на Лукетића. На Савјету за културу Будве борио се и за идеју да би Ранохришћанска базилика, у некој својој могућој реконструкцији која би била у складу са свим правилима струке будући да долази из периода прије Шизме, требала да буде Музеј хришћанства. Ријеч је о двијема идејама које су остале из Мира и које остају нама за разговор, размишљање и у будућности, вјерујем, у њихову реализацију“, казао је Зеновић, поздрављајући недавну иницијативу предсједника Општине Будва, Мила Божовића, да Народна библиотека Будве добије име по др Мирославу Лукетићу.

Разговор у цркви Санта Марија модерирала је Станка Рађеновић из

будванске Библиотеке, која је подсјетила да је др Лукетић током претходних година на Фестивалу „Ћирилицом“ био присутан и као аутор и као неко ко је увеличавао програме. Како је навела, трећег Фестивала додијељена му је награда „Повеља Свети Стефан Штиљановић“, за коју је истицао да му је најдража.

Програму је присуствовао и предсједник Општине Будва Мило Божовић.

Вече посвећено др Мирославу Лукетићу завршено је пројекцијом педесетоминутног филма „МИРО, човјек и град“, у продукцији Народне библиотеке Будве и Туристичке организације општине Будва. Аутор и извршни продуцент филма је Марко Кентера, уредник-новинар Милош Борета, а сниматељ Никола Тодоровић, који је урадио и монтажу и постпродукцију. Текстовете су читали Тијана Котарац и др Предраг Зеновић, приређивач cjелокупног текста.

Биографија др Мирослава Лукетића

Мирослав Лукетић, рођен је у Будви 1927. гдје је завршио основну и грађанску школу. У СССР-у матурирао и завршио Артиљеријско училиште 1948; у Београду дипломирао на Филозофском факултету, 1959;

докторирао у Прагу 1971; виши научни сарадник, савјетник.

У Националној библиотеци Црне Горе на Цетињу радио као руководилац одјељења и помоћник директора 1960-1972; директор Културног центра у Будви 1972-1976; директор Историјског архива Будве од оснивања до пензионисања 1976-1993. Учесник НОР-а; официр Совјетске армије 1948-1957. Признања: Орден заслуга за народ, Медаља 70 година Великог отаџбинског рата, Награда ослобођења Будве, више повеља и признања. Говорио је руски, служио се италијанским, чешким и енглеским. Радећи у ЦНБ дао значајан допринос развоју модерног библиотекарства; један је од иницијатора формирања Салона „13. новембар.“

У Будви: развио издавачку дјелатност, формирао „Медитеран“, организовао друштво „Кањош“,

унаприједио рад Библиотеке и Модерне галерије, формирао галерију „Санта Марија“. Један је од организатора „Игара Југа“ и фестивала „Дани музике.“ Својим радом допринио да Будва постане значајан културни центар у земљи. Организовао и афирмисао рад Архива Будве; иницирао формирање Љубишиног спомен дома. У науци, библиотекарству, архивистици и информатици вршио одговорне функције: предсједник Друштва библиотекара и Друштва архивских радника Црне Горе, предсједник Савеза архивских радника Југославије, члан савјета СНТИЈ-а, члан Комисије УНЕСКА, делегат РСИЗ за науку и др.

Аутор је научних пројеката: Црногорска библиографија 1494–1994; Издавање извора за историју Црне Горе; Научно-информативни систем ЦГ (коаутор). Био је члан ре-

дакције Енциклопедије Црне Горе. У научној и стручној периодици објавио више од сто прилога из културне историје ЦГ и завичајне историје. Уредник је и покретач више монографских и периодичних издања: „Приморске новине“, „Паштровски алманах“ (био је Главни и одговорни уредник Паштровског алманаха), „Матица Боке“, „Баштина и др. Био је актер серијала „На веслу прича“ (пројекат који су подржали: Општина Будва, ТО Будва, 2020). Као аутор написао и приредио више од тридесет посебних издања: Будва, Свети Стефан, Петровац, 1966; Књижевни часописи ЦГ, 1871- 1891; Казивања о прошлости, 1988; Стефан Митров Љубиша-биобиблиографија, прилози, 1988; Туризам у Будви 1918-1941; Крсто Ивановић: Дrame и писма 1996. (коаутор); Серијске публикације Црне Горе 1835-1985

(коаутор); Средњовјековни статут Будве, 1988. (коаутор); Ко је Ко у Црној Гори, 1993, (три издања, коаутор); Поменик Паштровића, 2000; Записи из Русије, 2002; Чеси у музичком животу Црне Горе, 2005; Др Мирослав Лукетић, Биобиблиографија, 2007; Чешка и Црна Гора књ. II, 2009; Ђедова причања и унукове приче, 2012.; Споменар породице Лукетић, 2012. ; Записи и причања, 2017. (НББ); Записи из Русије на руском језику (2019) (НББ) и Културна баштина 1 и 2 (2019) (НББ, ПА, Штампар Макарије).

Добитник је многих награда и признања. Оно што је за Будву везано: добитник је Новембарске награде града Будве, Повеље Свети Стефан Штиљановић, награде књижевног фестивала Ћирилицом, те Награде за животно дјело у области туризма коју је додијелила ТОБ.

2. септембар

Стари печати Митрополије
црногорско-приморске

Учесници: ауторка Смиља Влаовић,
Жарко Лековић

МР СМИЉА ВЛАОВИЋ

КАТАЛОГ ПЕЧАТА И ПЕЧАТЉАКА

ИЗ АРХИВА МИТРОПОЛИЈЕ ЦРНОГОРСКО-
ПРИМОРСКЕ НА ЦЕТИЊУ

Манастир Прасквица

Монографија

„Каталог печата и печатњака из Архива Митрополије црногорско- приморске на Цетињу“

представљена на Фестивалу „Ћирилицом“

Монографија „Каталог печата и печатњака из Архива Митрополије црногорско-приморске на Цетињу“ ауторке мр Смиље Влаовић представљена је на Тргу између цркава у будванском Старом граду у оквиру 6. Књижевног фестивала „Ћирилицом“.

О овом дјелу говорила је мр Влаовић, а модераторка вечери била је Станка Рађеновић из Народне библиотеке Будве. Као учесник вечери био је на јављен и рецензент монографије др Жарко Лековић, који из објективних, породичних

разлога није могао да присуствује промоцији.

Како је ауторка истакла, у манастиру Рођења Пресвете Богородице, на мјесту гдје је владика Данило подигао Цетињски манастир, а гдје је некада био двор Ивана Црнојевића, налази се једно дивно мјесто. Ријеч је о Архиву Митрополије, гдје се, међу старим, каменим зидинама, налазе идентитет, памћење и драгоцености.

Влаовић је навела да је на нама да то благо сачувамо, објавимо и презентујемо широј и научној јавности.

„Архива Митрополије дијелила је судбину свог страдалног народа кроз различите турбулентне историјске периоде. Она се мијењала, како су долазили разни завојевачи, тако је и страдала, јер је она чувар важних ствари. Често нисмо били у могућности да је сачувамо, а често смо били и немарни, тако да је она

страдала онолико пута колико је паљен Цетињски манастир. Затим, страдала је 20. јула 1941. године од Италијана, а 1992. је страдала од наше небриге, исто у јулу мјесецу. Захваљујући почившем професору Предрагу Вукићу и тадашњем намјеснику Цетињског манастира оцу Никодиму Комљеновићу, из некадашње зграде Конзисторије Цетињске, а данас се ту налази Богословија, ти важни архивски документи су спашени и пренесени у зграду манастира. Главни посао на сређивању Архиве је свакако преузео Државни архив који је у сарадњи тада са владиком Данилом Дајковићем узео тај драгоцен материјал и вратио га сређеног и сортираног у Цетињски манастир гдје је и похрањен. Најстарији документи су од 1873. године па све до данашњих дана. Међутим, документи од 1941. године, који су били јако оштећени, касније су, уз

труд и залагање професора Вукића и оца Павла Кондића, сачувани онако како доликује. Бригу о Архиви сада је преузео отац Павле, који се око ње труди и залаже, улаже своје вријеме и љубав. Оно што смо ми могли да урадимо током вишегодишњег истраживања јесте да благо које се ту налази отргнемо од заборава, што не значи да је овом монографијом тај дио приче исцрпљен. Напротив, само смо загремали нешто од онога што се налази у нашој Архиви“, казала је Влаовић.

Према њеним ријечима, пред читаоцима се налази нетипичан материјал, сфрагистичко наслеђе, печати и печатњаци. Током рада на монографији, она се водила савјети-

ма доктора сфрагистике Бењамина Хекића, директорице Историјског музеја Татјане Бојић и професорице на Историјском институту у Београду др Татјане Катић, која је помогла око рашчитавања старих печата и транслитерације са старотурског језика.

„Устав Српске православне цркве из 1931. године је прописао једну форму печата, међутим дозвољена је ширина да печати који су некад коришћени могу да се користе и даље. Оно што је мене посебно мотивисало да кренем у ову причу око скупљања печата јесте та њихова умјетничка и оригинална израда. Некада су печати били јако скупоцјени, чували су се и преносили

као највећа светиња. У случају да се загуби печат, онда су сва документа морала бити проглашена неважећим. У овој нашој збирци налази се низ печата, отприлике око 168, од чега је 158 печата црквених установа, а десетак државних институција“, казала је Влаовић и у наставку вечери приказала слајдове на којима су се, поред осталих, налазили и печати будванске парохије, цркве Свете Тројице у Старом граду и манастира Прасквица, који су настајали у периоду од претпоследње деценије XIX до почетка XX вијека.

У предговору монографије „Каталог печата и печатњака из Архива Митрополије црногорско-приморске на Цетињу“, који је прочитао модераторка Станка Рађеновић, др

Жарко Лековић подсетио је да је сфрагистика помоћна историјска наука о печатима на повељама и старим рукописима. Повеље, како напомиње, као свједоци прошлости, садрже безброј података из којих се проучавају и сагледавају минута времена и догађаји.

„То су писана свједочанства, најчешће о догађајима правне природе, састављена у сталним облицима и са ознакама које се разликују према мјесту, времену и правном догађају. Управо због тога се повеље сматрају за најпоузданији историјски извор. Печат се отискивао на доњем дијелу повеље. Сфрагистика је у уској вези са осталим помоћним историјским дисциплинама, посебно хералдиком, јер се на највећем дијелу печат-

та налазе ликови грбова са натписом. Са дипломатиком је повезана јер су печати готово неизоставни елемент, било да су висећи или утиснути. Везе са нумизматиком се налазе у чињеници да се на печатима истог владара често налазе исте представе као оне на новцу. Путем печата може се доћи до података о појединим везама подсјетника печата са другим породицама, у чему се огледају везе сфрагистике и генаологије“, записао је, између осталог, професор Лековић, уз исцрпни осврт на историјат печата на подручју Црне Горе, од оловног печата дукљанског архонта Петра с краја IX вијека (први познати печат), преко владара из династија Балшић и Црнојевић, митрополитских и ма-

настирских печата, па до сфрагистичког наслеђа из доба династије Петровић-Његош.

На крају вечери, мр Смиља Влаовић је указала да, као неко ко се дуги низ година бави проучавањем културне баштине, сматра да морамо бити свјесни историјског контекста у којем су нам наши преци „све ово оставили.“

„То су била много тежа времена него ова у којима ми живимо, а мислимо да су најтежа и најгора. Борили су се за чисту егзистенцију, склањали и бјежали, а опет иза себе остављали наслеђе које ми данас често не успијевамо да сачувамо, а камоли да обновимо. Моја је само жеља, молитва и молба да будемо свјесни онога што имамо и да не за-

боравимо да су многе ствари нестале управо захваљујући нашем немару. Ако смо у могућности да нешто унаприједимо и побољшамо баш лијепо, а ако нисмо бар да не покваримо и девастирамо“, закључила је ауторка.

Објављивање књиге „Каталог печата и печатњака из Архива Митрополије црногорско-приморске на Цетињу“ помогла је Туристичка организација општине Будва.

2. септембар

3. септембар

Округли сто „Ћирилица као
интегративни чинилац,,

Учесници: Синиша Јелушић, Гојко Божовић,
Душко Певуља, Александар Јерков,
Горчин Благојевић, Ксенија Ракочевић

A person with short grey hair, seen from the side, wearing a blue and white vertically striped shirt. They are looking out over a dark, silhouetted forest against a deep blue twilight sky. The text is overlaid on the right side of the image.

Округли сто „Ћирилица као интегративни чинилац“ уприличен на Фестивалу „Ћирилицом“

У оквиру 6. Књижевног фестивала „Ћирилицом“ на Тргу између цркава уприличен је Округли сто на тему „Ћирилица као интегративни чинилац“ о којој су говорили академик проф. др Синиша Јелушић, проф. др Александар Јерков, књижевни критичар и издавач Гојко Божовић, писац Горчин Благојевић и књижевна критичарка, мр Ксенија Ракочевић.

У свом излагању академик Јелушић је подсетио да се у Русији сваког 24. маја обиљежава Дан словенске писмености и културе, у част стваралаца ћириличног писма, просветитеља Кирила и Методија. Како је указао, читав просветитељски пројекат базира се на ширењу хиршћанске идеје. Он је детаљније говорио о судбини хиршћанске идеје из перспективе судбине ћирилице.

„Као што из угла необично про-
ницљивог Ничеовог предвиђања о
судбини Бога у његовом времену и
времену које долази после њега, а
тиче се наравно битне суштине са-

мог нихилизма, дакле празнине и
губитка смисла, овдје је ријеч о ло-
госу, слову које је повезано са сло-
вом Божјим. Није то само технички,
геополитички проблем потискива-
ња ћирилице, него је проблем једне
епохалне свијести која је изгубила
идеју Бога као највише димензије
свијести о којој се говори. У том сми-
слу, хоћу да подсетим на изврсно
житије Константина Филозофа или
Светог Кирила, гдје се води спор о
томе који језици имају приоритет. И
онда слиједи расправа о јеврејском,
хеленском и латинском. Али, опет
је у центру идеја језика као преноса
божанске мисли и идеје. Читав спор
се, дакле, води око тога да ли старо-
словенски језик има у себи могућ-

ност преношења оне највеће мисли која је присутна у хришћанској идеји. Наравно, Константин Филозоф је један од најобразованијих Византинаца тог времена. Он је изврстан познавалац филозофије, патристике и онога што је томе претходило, а то је велика традиција грчког мишљења. И чини ми се да се у његовој великој идеји сабира знање које производи из хеленске и ранохришћанске традиције, а онда се све то сабира у том генијалном производу словенске писмености и превођења, прије свега, светих списа на тај језик. Проблем ћирилице се, по мом мишљењу, везује за проблем кризе и нихилизма европске цивилизације у цјелини. Не правим сада ту кључну, дистинктивну разлику између ћириличне и латиничне традиције, јер обје произилазе из грчке традиције која је темељ, јер је грчка култура темељ европске културе. Губитком

повезаности са тим темељима Европа губи свој темељ и ми смо данас свједоци тога и то је заправо централно питање са којим треба да се суочимо. Суочавање са централним проблемом води овом суочавању са феноменом ћирилице и враћању цивилизацијске, културолошке, филозофске и религијске релевантности ћирилице. У том смислу, морам рећи да је за похвалу ова манифестација која нас враћа у актуалност питања, јер, то морам нагласити, да није ове манифестације помена ћирилице уопште не би било“, навео је Јелушић.

О ћирилици као вишем облику толеранције и очувања различитости, са једне, и интеграције и приближавања, са друге стране, говорио је проф. др Александар Јерков. Како је рекао, друштвени амбијент за разговор о ћирилици у Црној Гори је бољи него раније, али посто-

је и велики изазови, при чему је, надовезујући се на излагање академика Јелушића, подвукао општу кризу вриједности, нихилизам модерних времена и поколебану Европу.

„Оправдана је критика Европе, али и нас. И оправдано је помислити и то да неко попут мене ко уопште није религиозан, каже да не зна гдје бисмо били да није било цркве и њене историјске улоге. Значи, о томе се мора мислити чак и ако нисте из једне организације или ако је ваш поглед на свијет потпуно другачије усмјерен. Морате мислити са једним вишим обликом толеранције и размишљати шта доприноси свима нама у свему овоме. Има и других тешкоћа... Ви живите у окружењу у којем је готово немогуће или

подвиг користити ћирилицу. Немате тастатуру на ћирилици, углавном ни апликације на ћирилици. Када хоћете да направите то слово, вама програм спаја два слова и до прекјуче у Србији када напишете „Ђ“ платите као да сте написали ММС. Ми хоћемо да говоримо о некој врсти равноправности, а доведени смо у ситуацију да смо технолошки потпуно неравноправни. Сљедећи корак јесте, не да нас неко трпи, него да будемо равноправни. Европа, на примјер, није трпјела Бугарску и ћирилицу, него је са радошћу примила ту земљу у Европску унију. Ако сте тих дана путовали Европом могли сте да видите да су људи били симпатични и постојало је расположење, не пука толеранција, већ

једна радост у свему томе. И онда смо, упркос таквом догађају, и даље имали инфантилну расправу да ако сте за ћирилицу ви нисте довољно Европљанин, а имали сте непосредне доказе да су и грчко и бугарско писмо добродошли у Европу, као елементи који чине свијет разноликим, богатијим и интересантнијим. Ја видим ћирилицу, не као тачку разлике, одвајања, издвајања или локалног спајања на Балкану и ширем простору словеских земаља, већ као врлину са којом смо бољи и гдје смо добродошли тамо гдје нам је одувек било мјесто“, казао је Јерков.

Књижевни критичар и издавач Гојко Божовић говорио је о ћирилици као изразу културне историје и културне савремености и лијепом

писму у којем препознајемо свој израз, а не мјеру разлике, а осврнуо се и на сусрет ћирилице са новим друштвеним околностима и новим медијима и технологијама.

„Када говоримо о ћирилици говоримо о једном посебном изразу наше културне историје и савремености. О посебном изразу наше културне историје, због тога што су њени најврједнији примјери у дугом трајању исказани управо на ћирилици, а она самим тим јесте препознатљив сликовни, визуелни израз једног трајања. Говоримо о ћирилици као изразу наше културне савремености, зато што је она живо присутна у нашој савременој култури и, упркос свим околностима, јесте нешто по чему препозна-

јемо витално важне интересе. Истовремено, ми можемо да видимо, а о томе су говорили и многи људи који припадају другим изразима, да је ћирилица необично лијепо писмо и да има нарочиту дизајнерску вриједност. Са тог становишта кад бисте погледали, помислили бисте да се дизајнери отимају за ћирилицу и да је она веома често употребљавано писмо за различите брендове, књиге, повеље и указе, али није у тој мјери у којој би то било очекивано из неке друге историјске перспективе. Мени се чини да ће ћирилица дијелити судбину културе и да ће бити интегративна у оном смислу у којем је интегративна сама култура. Данас је култура код нас маргинализована и потиснута је у корист, прије свега, забаве, у другом степену унификујуће економије или популистичке политике. Из тог угла, шансе ћирилице нису толико велике, али исто тако у нашим данима показује се да велики изрази који су требали да буду интегративни, као

рецимо економија, нису довољни и да чак и тамо гдје људи живе у изобиљу, они не живе у задовољству, а управо због тога што им недостају адекватни културни садржаји. Са друге стране, показује се да ни локалне, ни глобалне политике немају вјеродостојност која се препознаје и која им се признаје, и да се висока политика срозала на нешто што би се могло назвати менаџментом средњег нивоа. То су људи који управљају, са више или мање среће и успјеха, али немају никакву визију, јер визију може да створи само култура“, навео је Божовић.

Писац Горчин Благојевић сматра да о ћирилицу и српском језику не треба говорити жалосним тоном, јер смо се, како је казао, о томе наслушали у протеклој деценији или двије, а сада свједочимо другачијим временима.

„Нису у питању били неки трендови или „спољни-лијеви“ утицаји од глобалних вјетрова, него је на сцени била једна бескрупулозна хај-

ка државе Црне Горе против сваког ко говори српским језиком и ко узгред користи ћирилицу. Ипак, није вријеме ни за какве жалопојке него за сатиру, јер то што се Црној Гори догодило са језицима и писмима није постојало ни на мапи. Кад сам видио ко учествује на Округлом столу, знао сам да ми преамбула неће требати. Ћирилица је победила, и то убједљиво, а тек ће побједити на сљедећем попису. Један од показатеља да за то нема брига је и овај невјероватан фестивал. Ја морам рећи да ми је част што сам гост овог фестивала и што сам у друштву ових људи“, казао је Благојевић и у наставку вечери прочитао сатирични есеј „Црногорски пописни листић.“

Како се ћирилица стигматизује у актуелном моменту и ко то тако тумачи и користи у манипулативне сврхе, чули смо од мр Ксеније Ракочевић.

„Ако узмете Устав Црне Горе као највиши правни акт, ви ћете тамо видјети да стоји да је ћирилица службено писмо једнако као латиница. Дакле, на папиру је све онако како треба бити. И, како је то случај са свим правним актима, ви немате никакве мањкавости, али у пракси то баш није тако. Ћирилица и латиница морају у том смислу увијек бити једнако испоштоване, али проблем се не налази на баналној, површинској равни, већ је много дубљи. Манипулацију увијек спроводе центри моћи, а она се спроводи кроз теорију знакова, што је јако незгодна игра у којој ви имате и ознаку, и означеног и оног који означава. Дакле, знакови добијају своју функцију када уђу у одређени систем и њихове функције се самим

тим додатно усложњавају. Писмо на којем су писани неки од најважнијих споменика наше културе, попут Мирослављевог јеванђеља, које настаје у цркви Светог Петра и Павла у Бијелом Пољу и које нам оставља такав траг писмености, никако не можемо тумачити као нешто што није дио нашег културног идентитета и кода. Црногорски национални модел после 2006. године нажалост се умногоме изграђивао на негацији било какве блискости са српском културом и управо због тога дошли смо до ситуације да ћирилица поприми ознаке оног што је непријатељско. Ћирилица, а та теза јесте интегративни фактор, све нас је окупила овдје. Наши најзначајнији споменици настају на том писму, а студенти на катедри за црногорски језик Филолошког факултета у Никшићу такође пишу на ћирилици, као и студенти српског језика. Мислим да су јако опасне манипулативне стратегије које ће нас, док год буду толико моћне, доводити до наших међусобних трвења у сукоба“, навела је Ракочевић.

Разговор на Тргу између цркава модерирала је Станка Рађеновић из Народне библиотеке Будве.

4. септембар

Сабрана дјела Стефана Митрова
Љубише, критичко издање

Учесници: Александар Јерков,
Синиша Јелушић, Гојко Божовић

Критичко издање Љубишиних сабраних дјела

представљено публици
Фестивала „Ћирилицом“

Сабрана дјела Стефана Митровог Љубише, критичко издање представљена су на 6. Књижевном фестивалу „Ћирилицом.“ На промоцији на Тргу између цркава у будванском Старом граду, говорили су проф. др Александар Јерков, академик проф. др Синиша Јелушић и књижевни критичар и издавач Гојко Божовић, а модератор вечери била је Станка Рађеновић из Народне библиотеке Будве.

Критичко издање обухвата пет књига: „Бој на Вису, преводи и огледи“, „Приповијести црногорске и приморске“, „Причања Вука Дојчевића“, „Говори и чланци“ и „Писма“,

а издавачи су Народна библиотека Будве, Ободско слово и Штампар Макарије у сарадњи са Универзитетском библиотеком „Светозар Марковић“ из Београда.

Директор Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“, проф. др Александар Јерков, који је аутор одјељка „Уместо предговора“ у Књизи првој, истакао је да ово издање има сложену организационо-техничку предисторију. Будванска Библиотека и Библиотека „Светозар Марковић“, како је навео, покренуле су лијепу сарадњу, уз темељни уговор који обезбјеђује модалитете заједничког дјеловања.

„Сарадња је ишла у различитим правцима и у једном тренутку дошли смо до тачке да бисмо могли да направимо овакав подухват. Ја сам провео неколико лијепих љета радећи у Жирију „Стефан Митров Љубиша“, кад смо се на други начин бавили неким издањима и приредио сам књигу „Медитеранских прича“ Милорада Павића, која је производ свега тога. Тако да имам један осјећај за Љубишу који је посебно причврстио мој дивни и за мене неумрли Ново Вуковић, који је обожавао Љубишу на посебан начин. Вуковић ме увукао у свијет Дурмитора, Црне Горе, причања, у један свијет предања. То је радио са неодрживим шармом, да је за мене Љубиша не-

раскидиво повезан са Новом, који је, као што знамо, приредио једну од ових књига, онако како се оне приређују у критичком издању, са комплетним апаратом, објавио студију, написао изводе из студија на два различита начина. Са великом пажњом разрадио је лик Вука Дојчевића, показујући његове карактерне особине и све његове специфичности, истовремено карактеролошки доприносећи једној врсти разумевања типова људи какве ми кроз прошлост препознајемо. Када све то ставите скупа, уз још неколико драгих пријатеља који сарађују, ви добијате јасну идеју. Идући у сусрет 200. години од Љубишиног рођења и имајући на уму све, некад и муч-

не, контроверзе које имамо овдје посљедњих година, ми сви знамо да Љубишу као чврст темељ нашег саморазумијевања треба да ставимо пред нас. Тако смо дошли до овог пројекта и ја захваљујем свима који су у томе учествовали“ казао је Јерков, истакавши да пред читаоцима није строго академско издање, већ јасна, прочишћена књига са стандардизованим критичким текстом, објављена као прилог да је Љубиша данас поетички и књижевно-историјски актуелан.

Академик, проф. др Синиша Јелушић оцијенио је промоцију као изузетан догађај за нашу културу, и као врх овогодишње манифестације „Ћирилицом.“ Када су Љубишина Сабрана дјела у питању, похвалио је допринос уредника Радомира Уљаревића, Миле Баљевић и Александра Јеркова.

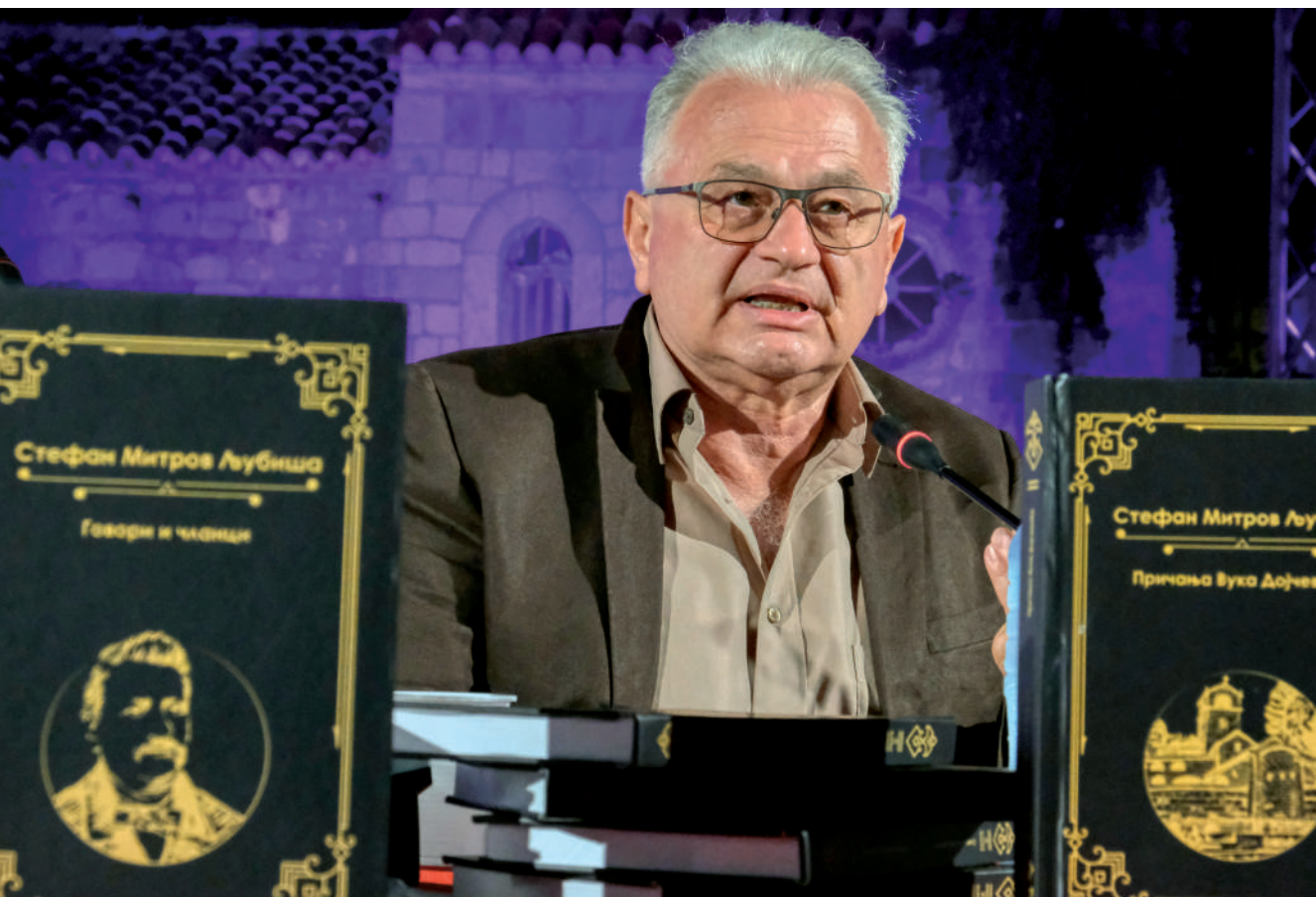
„Ми имамо издање у пет књига Црногорске академије наука и умјетности и трокњижје које је објавио Културни центар Будва. Ја већ сада вјерујем да је ово до сада најпотпуније издање и да се суочавамо са неком врстом непрекидне прогресије односа према самом Љубиши, која врхуни у објављивању ова-

4. септембар

кве цјелине његовог дјела. Љубиша није писац који се лако чита, то одмах треба знати, него је писац којем треба посветити потпуну пажњу и концентрацију. Нема сумње, као нека врста аксиома од кога полазимо јесте да је Љубиша актуелан, са-присутан и мени се иначе чини да се он и даље показује необично теоријски занимљивим и подстицајним. Ја мислим да Љубиша није до краја прочитан аутор и да нису изведена и анализирана сва његова значења. Ту би требало укључити модерне теорије, прије свега Екову теорију опере аперте, отвореног дјела које нам даје велике могућности да идемо даље и да се у тој некој кореспонденцији између читаоца, рецепције текста и самог текста може доћи до нових значења. Мени се чини да је он и даље врло отворен писац и да постоји могућност нових истраживања и резултата. Посебно богатство представља језик. Ја не знам да ли је предвиђен у оквиру овог издања, али једна допуна би се могла направити са извршним рјечником Љубишиног дјела. Занимљиво је да Љубиша никада није говорио о књижевности као посебном изразу, као о фикцији, имагинацији, стваралаштву, аутономији. Напротив, он жели да забиљежи, да сачува, готово да архивира оно за шта је мислио да „неумитно пропада“, а у томе је то велико богатство и треба га сачувати. Тако да у великој мјери ту имате неку врсту поетичке документарности на којој он рационално инсистира, а испод те рационалности избија нешто друго, а то је заиста аутентично књижевно дјело које не искључује аспект документарности, него га чак увелико продубљује. То

је огромно богатство митско-етнографско-антрополошке равни његовог дјела и ту смо, рекао бих, чак и на почетку и могли би се очекивати даљи резултати. У том смислу су добра очекивања децембарског скупа гдје ћемо имати још један разговор о тада овом комплетираном издању ових дјела“, говорио је Јелушић.

Књижевни критичар и издавач Гојко Божовић истакао је да нас тренуци чине привилегованим, и да је ово такав тренутак у којем о Љубиши говоримо у Старом граду, на простору о којем је писао и гдје је насељавао своје јунаке. Будва, Манин, Паштровићи, Побори, Дробни пијесак и Свети Стефан су, према његовим ријечима, микрокосмос из којег креће свијет Љубишине прозе,

али се ту не зауставља, што је посебна драгоценост.

„Привилеговани смо и због тога што говоримо и о Сабраним дјелима Стефана Митровог Љубише, која у овом тренутку имају пет објављених књига и заједно са још двије књиге изабраних критика оне ће представљати суму Љубишиног рада заједно са неким од најважнијих текстова који су о њему писани различитим поводима и са различитим амбицијама. Ми, дакле, говоримо о једном правом примјеру капиталног издаваштва, јер се објављују дјела писца који је, истина, објављиван и у неким ранијим издањима, али чини ми се да писац Љубишиног формата мора да буде непрестано присутан међу читаоцима, у библиотекама

и у књижарама, и то у различитим издањима, од појединачних до оваквог веома поузданог издања у коме се налази цијели Љубиша и у којем можемо да пратимо његов књижевни, људски и политички развој. Све то даје могућност да ми препознамо један књижевно-историјски лик из не тако далеког времена, али да га препознамо у цјелини оног што је он у свом времену значио и био. Када погледамо ових пет књига, можемо да видимо како се Љубиша у њима мијењао, али и њега као потпуног писца готово свих жанрова. Он је почео једним спјевом „Бој на Вису“, потом прелази на писање приповједака кроз „Приповјести црногорске и приморске“ и „Причања Вука Дојчевића“, а то му није било

довољно него је упоредо са тим писао текстове у којима је настојао да разумије најбољу традицију коју непосредно наслеђује – Његоша, па онда оне који су старији од Његоша, затим и усмено наслеђе. Када данас читамо његове политичке говоре у скупштинама у Задру, Бечу или Трсту, можемо видјети да су то заправо текстови који имају нарочиту књижевну вриједност. Наша политичка култура, нажалост, није дуга, а наша парламентарна историја још мање, али ако би се правио најстрожи могући избор важних говора у историји српског парламентаризма, онда би Љубишини говори ту имали нарочито мјесто“, навео је Божовић.

Премијера представе „ЧОВЈЕК ВИСИНЕ“

на Фестивалу „Ћирилицом“ наишла на
одличан пријем будванске публике

Премијера позоришне представе о Митрофану Бану „Човјек висине“ уприличена је на Тргу између цркава у будванском Старом граду у оквиру претпоследње вечери 6. Књижевног фестивала „Ћирилицом.“

Представа је копродукција Народне библиотеке Будве и извршне продукције београдског БЕОАРТ-а, а идејни творац пројекта је Марко Кентера. У овом позоришном комаду лик митрополита црногорско-приморског Митрофана Бана тумачи глумац Небојша Миловановић, док је у улози сликара Уроша Предића наступио Бојан Жировић. Ау-

торка текста је Ана Ђорђевић, режију потписује Јана Маричић, а за костимографију била је задужена Адријана Пајић.

Непосредно пред извођење представе, у уводној ријечи митрополит црногорско-приморски Јоаникије истакао је да је Митрофан Бан (1841–1920) човјек веома богате биографије, да је дуго поживио и да је постао поглавар наше Митрополије у доба државног романтизма Црне Горе, у вријеме када је Црна Гора, након Берлинског конгреса, призната од стране великих сила.

5-6. септембар

**Позоришна представа
о Митрофану Бану
„Човјек висине“**

Аутор: Ана Ђорђевић

Редитељ: Јана Маричић

Глумци: Бојан Жировић и Небојша Миловановић

Костимограф: Адријана Пајић

„Тадашња Црна Гора је себе доживљавала, па и дефинисала као српску државу и опште осјећање код нашег народа је тада било да је Црна Гора обновљени дио српског царства и краљевства. У таквом контексту, митрополит Митрофан Бан, поријеком Грбљанин, солидног образовања за то вријеме, носећи насљеђе великих Петровића, а и Немањића, просто је разрађивао ту обновљену идеју српске слободе и српске државности. Црква, као и све остало, је у доброј мјери тада била потчињена држави, међутим Митрофан Бан је уложио све да се сачува достојанство цркве. Био је човјек снажног карактера, прекаљен као морачки игуман, претходно је био старјешина манастира Подластве, а познато је да у Морачи био једна од главних личности у окршајима са Турцима 1877. године. Када је Морача била нападнута од турске

силе, он је заједно са јунацима Мораче, Роваца и Васојевића учествовао у одбрани те немањићке светиње. Дакле, био је човјек који је по свему заслуживао, и као монах, и као духовник, и као национални радник да буде изабран за митрополита. У то вријеме Митрополија је себе доживљавала као насљедницу Пећке патријаршије. Није то баш лако објаснити, али покушаћу укратко. 1766. године од стране турске силе, али и уз помоћ Цариградске патријаршије, укинута је Пећка патријаршија. Ту одлуку није признала Митрополија црногорско-приморска. Остали крајеви, неко милом неко силом, сви су морали да признају, и испод Саве и Дунава на све епископске катедре постављени су Грци архијереји. Митрополити црногорски, тада а и после, везали су се за Русију и на такав начин продужили континуитет Пећке патријаршије. Приликом кру-

5-6. септембар

осло-
боди и уједи-
ни“, говорио је митропо-
лит Јоаникије.

нисања краља
Николе 1910, у про-
грамском тексту који је писао пред-
сједник Владе Лазар Томановић, има
неколико ријечи о Митрополији као
наследници Пећке патријаршије, у
том смислу што је продужила њен
континуитет. Наравно да у време-
ну националног буђења, у вријеме
јачања државе и зближавања нашег
народа, у цијелом српском народу
тињала је идеја да се цијело српство

Он је казао да су се при крају ар-
хијерејске службе Митрофана Бана
догађали велики ломови и Велики
рат, да су нестајале државе и наро-
ди, а послје великих мука и страда-
ња народа и цркве дошло је ослобо-
ђење и уједињење.

„Краљ Никола био је у егзилу и
на Подгоричкој скупштини донеше-
на је одлука да му се забрани повра-
так у Црну Гору, зато што је народ
услед свих патњи од када је он оти-

шао некако тако доживио да је за све крив краљ Никола и сав свој гњев усмјерио је на њега. То је, мора се разумјети, било у контексту тог времена. Али, Митрофан је остао са својим народом, понио крст и понижења и ропства и страдања, али остао вјеран и престолу цетињских митрополита и свом свештеству, својим светињама и своме народу. Иако је морао претрпјети велико понижење у току окупације, и рушење Ловћенске капеле, он је из рата изашао ипак свијетлог образа. Том његовом угледу највише је допринијело то што се он заиста борио да заштити и нахрани народ и сиротињу и да спасе животе људи, и практично је ту сву своју старачку мудрост уложио и поприлично

се исцрпио. Одмах после Подгоричке скупштине отворила се могућност да се обнови Пећка патријаршија. На иницијативу Митрофана Бана, Гаврила Дожића и осталих архијереја, први корак је био да се донесе одлука Светог архијереског синода да се, баш тако каже, Српска православна црква у Црној Гори сједини са Српском православном црквом у Србији. Тим је, наравно, дат један добар сигнал да треба даље радити на обнови Пећке патријаршије. Оно што посебно увијек са поносом истичемо, старац Митрофан Бан, најстарији архијереј Српске православне цркве, изабран је за предсједника Средишњег сабора који је обнављао Патријаршију. Митрофан Бан, већ остарио и изнемогао, уложио је све да се обнови Пећка патријаршија. После извесног времена, то је већ 1919. година,

он је морао на лијечење и неколико мјесеци пред смрт смирено подноси оставку на мјесто предсједника Средишњег одбора, али остаје његов члан, и после тога се врло брзо упокојио, 30. септембра. Дочекао је уједињење Српске цркве и обнављање Пећке патријаршије, што је са бо-

лесничке постеље поздравио од свег срца. Дакле, у питању је једна заиста свијетла, можемо скоро рећи сватачка личност, велике одговорности и дисциплине, и на којој год дужности био, свуда је дао свега себе и оставио свијетли траг, не само у историји Црне Горе и Митрополије, него и у историји Српске православне цркве. И, заиста, од свег срца благодарим овим младим људима који су покренути духом Божијим припремили ову представу о заслужном и незаборавном митрополиту Митрофану Бану“, закључио је.

Услиједило је премијерно извођење представе „Човјек висине“, у којој је предочен фиктивни сусрет митрополита Митрофана Бана и сликара Уроша Предића, божијег чувара аманета и либералног мислиоца, у којем њих двојица полемишу о идеји подизања Мештро-

вићевог маузолеја на Ловћену, при чему се Митрофан супротставља тој иницијативи и исту проблематизује, а Предић је предлаже и заступа. Предић на Маузолеј гледа као на високо-естетско умјетничко дјело, док Митрофан Бан сматра да треба обновити завјетну Капелу Петра II Петровића Његоша.

Радња је смјештена у Цетињски манастир 1920. године, неколико мјесеци пред митрополитову смрт, а једним дијелом заснива се на аутобиографској књизи објављеној под називом „Животопис или Успомене из живота Митрофана Бана.“

У представи „Човјек висине“ кроз замишљени разговор актера који заступају различите позиције, изасланик краља Александра,

сликар Урош Предић, каже да се за увјерења, уколико нису нечасна, треба борити до самог краја, а да све друго утјерује човјека у лаз и огријешење. Када га Митрофан упита како ће се договорити о томе шта је часно, Предић одговара да се договор налази у законима, на шта му митрополит поручује да су закони промјенљиви, нестални и порозни, па се постигнут договор стално мијења. Митрофан тврди да су, осим Божијих, сви закони нестални, указујући на једном другом мјесту да не заступа личне или било чије интересе, већ вјеру, увјерења и ставове православне цркве.

Жива полемика митрополита и умјетника се, наравно, не своди само на расправу о Маузолеју, већ се, као

истакнуте личности своје епохе инволвиране у токове историје раног 20. вијека, дотичу и тадашњих друштвено-политичких питања, ратова и балканских страдања, уједињења јужнословенских народа и словенске солидарности, теолошког и богословског, а на моменте се и исповиједају један другом, говорећи и о интимним породичним темама и појединим моментима из живота.

Историјски, епилог читаве дилеме, био је такав да су, након смрти митрополита Митрофана, новембра 1920. Свети архијерејски сабор и Свети синод Српске православне цркве донијели одлуку о обнови Његошеве завјетне цркве, коју је краљ Александар I Карађорђевић спровео у дјело 1925.године, а цркву је осликао Урош Предић.

Представа је наишла на огромно интересовање будванске публике која је њеном извођењу присуствовала у великом броју. Поред осталих, представу је погледао велики број појединаца из јавног, политичког и друштвеног живота Будве и Црне Горе.

Редитељка Јана Маричић истакла је да се нада да је екипа представе испунила очекивања.

„Мени је ово било узбудљиво зато што мислим да је Ана Ђорђевић врло пажљиво написала текст и некако смо га третирали са умјетничке стране. Нисмо се бавили документарном реконструкцијом догађаја, већ отворили питање. Заправо, највише смо се осврнули на то колико је великим људима, гдје убрајам и Уроша Предића и Митрофана Бана, тешко када треба да донесу одлуке, јер и једни и други имају племените одлуке. И једни и други су у праву,

само се начини некада разликују“, казала је Маричић.

Како је навела, Митрофан Бан је интересантан позоришни лик, због контрадикторне комбинације приморског и брдског менталитета.

„Он је одрастао у једној средини, а опет живот завршио у другачијој. Неко ко се сналазио у тако различитим околностима, сигурно да је интересантна личност која има пуно капацитета да разумије разне менталитетске и идеолошке разлике. Зато смо га ми третирали као некога ко не одбацује а приори идеје краља Александра, већ је отворен за разговор, жели да дискутује о томе,

али више од свега познаје народ. Када је Митрофанов лик у питању, за нас је била суштина да је он неко ко зна људе, ко зна људску природу и ко познаје свој народ, па рецимо и цијели Балкан“, казала је редитељка.

Утиске након премијере сумирао је и глумац Небојша Миловановић, који у представи игра лик Митрофана Бана.

„Мислим да је ово за нас велика радост, јер смо наш рад и истраживање подијелили на овом аутентичном мјесту и са публиком која је сигурно инволвирана у цијелу тему и причу више него што смо ми то били

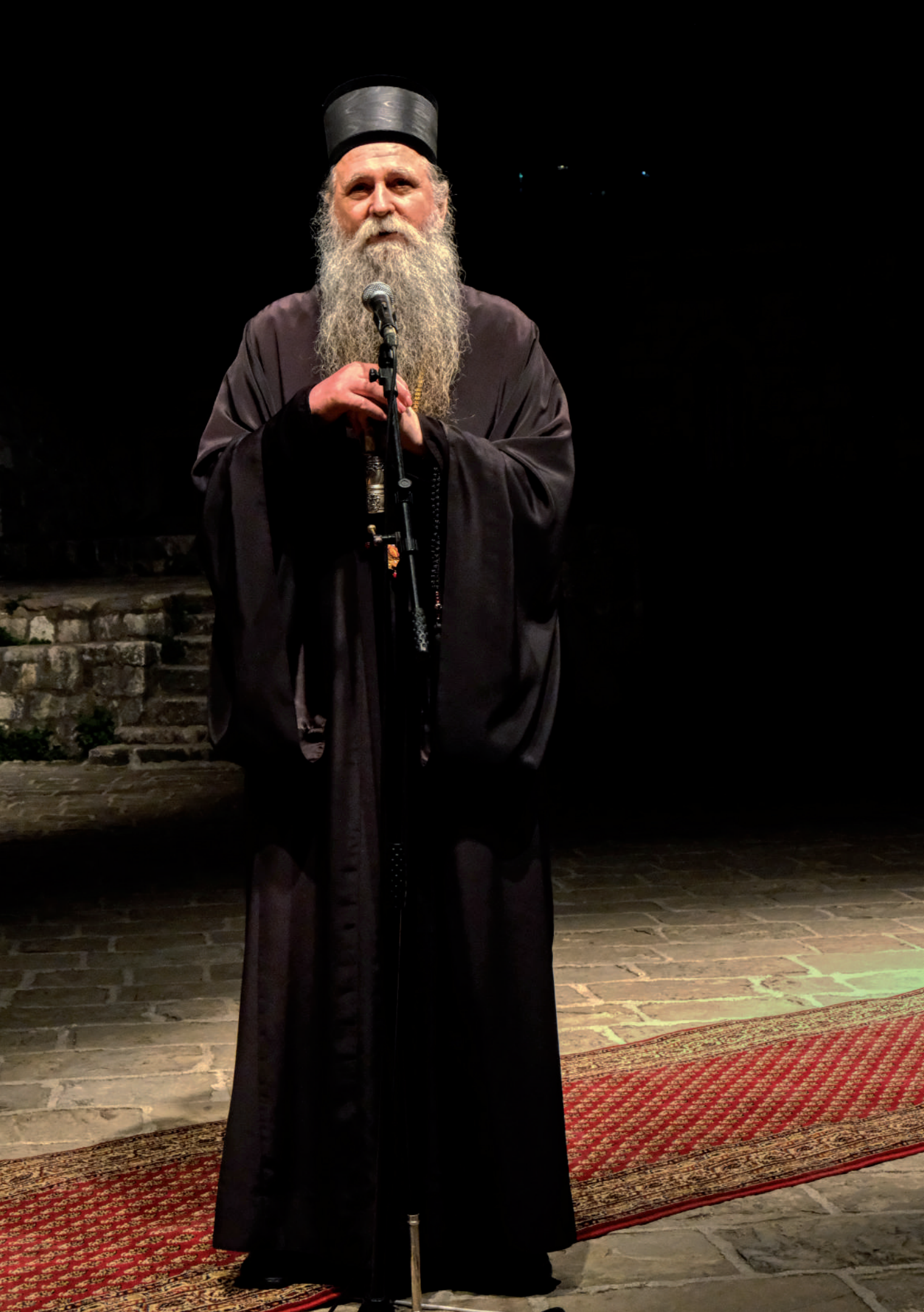

као глумци из Србије који су кренули да се баве овом представом. Драго нам је да је то наишло на овакав одзив, ја се радујем и сигуран сам да ћемо имати добар живот и пријем са овом представом, што је и најважније“, истакао је Миловановић

Глумац је говорио и о томе шта је за њега био највећи изазов у процесу припреме за ову улогу.

„Митрофан Бан је у том моменту 1920. године био старији него што сам ја као глумац, и онда је то увијек нека условност. Наравно, ја сам у договору са редитељком која је мени дала ту улогу просто схватио да је то условност. Играм човјека који има једно велико животно искуство, и у ратовима и у дипломатији, знамо шта је све допринио и урадио. Ово

се дешава непосредно пред његово упокојење и ово је био изазов са те стране. Али, ми се просто бавимо позориштем, тако да ја мислим да сам као глумац зрео да то могу да домаћам другим средствима. Са друге стране, радили смо озбиљно на дијалекту. Ја нисам са ових простора, али сам имао паралелне пробе са Дијаном Маројевић, професором на Факултету драмских умјетности која је иначе родом из Црне Горе. Дакле, бавио сам се тиме да и то буде озбиљан сегмент, јер када долазите у средину у којој људи говоре одређеним нарјечјем, онда морате да се потрудите. Разговарајући са људима и слушајући све сугестије, заиста сам уживао“, закључио је он.

МАНИФЕСТАЦИЈЕ: ФЕСТИВАЛ ЋИРИЛИЦОМ

ЉУДИ ВИСИНЕ

Слађан Горчин Благојевић

Човјек висине. Камерни театар. Два глумца. Сцена између цркава будванског Старога града. Мало ко није очекивао пригодан програм на затварању (прије свега) феште од књижевности. А догодила се врхунска представа. Круна Фестивала *Ћирилицом*, нема сумње догађаја који је засјенио много старије манифестације на српском парчету Медитерана.

Живот Митрофана Бана, митрополита црногорско-приморског, односно његов поглед на свијет и мјесто Срба у њему, дат је кроз дијалог са знаменитим сликаром Урошем Предићем. Владика (Небојша Миловановић, ЈДП), уморан од хиљаду послова након Великог рата, прије свега обновом Пећке патријаршије, не жели да прихвати предлог краља Александра да се на Ловћену, умјесто обнове Његошеве капеле коју су срушили Аустријанци, постави маузолеј по нацрту Ивана

Мештровића. Краљ вади последњи адут, на преговоре шаље Предића (Бојан Жировић, Атеље 212) да епископу „уђе под кожу“. Начин на који је описан „измишљен, али могућ“ сусрет високопреосвећеног с умјетником, потврдио је још једном да фикција није ништа друго до измишљена истина, а да је Ана Ђорђевић један од наших најзначајнијих позоришних аутора. О актуелности теме говоре најмање двије чињенице. Оно што није успјело краљу Александру, успјело је Титу: Капелу на Ловћену, посвећену Св Петру Цетињском, у којој је Његош двапут сахрањиван, комунисти су срушили прије педесет година. Тамо још стоји маузолеј. Такође, аманет се преноси с владике на владику, па је обнова капеле била посљедња жеља и митрополита Амфилохија.

Од првог до посљедњег тренутка на сцени је *биџика* између два мишљења: духовног и свјетов-

ног, црквеног и државног, српског и југословенског, али и људског и практичног. Све ће кулминирати на крају, када владика тријумфује позивајући се на љубав према Човјеку, било ком човјеку коме смо дужни да испунимо посљедњу вољу. Избором врхунских глумаца и темељном припремом, редитељ Јана Маричић је демонстрирала да се само професионалним односом према тексту може доћи до импровизације коју тражи (ако је затражи) сама публика. То се првенствено односи на хумор који све вријеме стоји као антитеза великим темама, а на који је

публика снажно реаговала и позивала глумце на заједничку игру, као круну театра. С друге стране, духовни тон амбијенту какав треба да буде сцена која представља владичански кабинет у конацима Цетињског манастира, дао је митрополит црногорско-приморски Јоаникије Мићовић који је прије почетка премијере словом Љубави, како то само Он умије, говорио о животу и дјелу свог претходника. (Ниједном не поменувши, рецимо, да говори на годишњицу хиротонисања на столицу Св. Петра Цетињског!) Будвани, који су остали на својим мјестима

и након готово петнаестоминутног аплауза, коментарисали су како Миловановић није направио нити једну једину грешку у акценту, да је у оригиналу скинуо грбљански говор који Срби са приморја разликују и од, рецимо, паштровићког. Можда је митрополит више лично на младог протојереја него на епископа који је прошао три рата и монаха који има скоро осамдесет љета. Али то ником није нарочито сметало јер је митрополит Митрофан био ви-

капитална дјела из историје Будве, приморја и митрополије, а међу писцима су били Владимир Кеџмановић, Владимир Пишталo, Мирослав Алексић и Милован Данојлић, овогодишњи лауреат Награде „Свети Стафан Штиљановић“. Посљедње три вечери дале су посебну, критичку димензију догађају који се као авет појавио у најтеже вријеме за ћирилицу и српски језик у доскорашњем Монтенегру, фестивалу који је живио и преживио у гету

Постмодернистички однос према тексту као покретачу радње, кључан је за ишчитавање *Човјека висине*. Да ли је Његош стварно диктирао тестамент, да ли би он *данас* (1920.) мислио као и тада, каквог је био здравља кад га је диктирао, да није ађутант шта додао или промијенио, да није све измислио... Да ли и данас, како каже режисерка Маричић, „трајање и опстанак значе разумјети вријеме и промјене, или сачувати изворни тренутак приписујући му вјечност“. Тек, опорука која је прије стотину го-

дина довела до спора око виђења судбине и будућности једног народа, код неких оставља дилему и данас, као да се питају да ли смо дужни да испунимо посљедњу вољу било ког човјека. А Владика Раде је био јасан: “Ја хоћу да ме сараните у ону цркву на Ловћену... То је моја потоња жеља, коју у вас иштем, да испуните, а ако ми не задате Божју вјеру, да ћете тако учињет, како ја хоћу, онда ћу вас оставити под проклетством, а мој последњи час биће ми најжалоснији и ту моју жалост стављам вама на душу“.

талан и непоколебљив, по многим свједочењима вјечити младић.

Шесто издање манифестације *Ћирилицом* почело је величанственим концертом ансамбла Коло. Међутим, ни тада нико није претпостављао како ће се завршити маратон од петнаест врхунских програма. Публици су представљена

дукљанско-монтенегринске папазјаније. То што су у протеклих шест година урадили Библиотека града Будве и Удружење издавача и књижара Црне Горе, равно је чуду. Директорица Мила Баљевић и пјесник Радомир Уљаревић су показали да су изнад подјела и сујета, да су људи висине. То, међутим, не смије да их

завара. Чак и данас, када има своју сталну публику, на стотине људи из свих крајева свијета који свој годишњи одмор планирају за крај августа и почетак септембра, Фестивал *Ћирилицом* није интересантан црногорском јавном сервису. Тако камера, осим локалне радио-телевизије, није било чак ни на веома интересантном и динамичном округлом столу „Ћирилица као интегративни фактор“ на коме су, поред осталих, учествовали академик Синиша Јелушић, проф. др Александар Јерков и пјесник и издавач Гојко Божовић. Није их било ни када је представљено капитално, критич-

ко издање Сабраних дјела једног од стубова српске културе, Будванина Стефана Митрова Љубише. Неће их, све су прилике, ни бити све док им уреднике буду постављале амбасаде. И све док у амбасадама не прихвате истину – да у Црној Гори двије трећине грађана говори српским језиком. Али биће седамнаест милиона, широм земљиног шара, који говоре или се служе српским језиком, оних који нијесу продали вјеру за вечеру. Биће Митрофана. Љубише. Биће људи висине. Биће ћирилице.

КЊИЖЕВНА МАНИФЕСТАЦИЈА
„ЋИРИЛИЦОМ“
2017–2021.

Први књижевни фестивал Ћирилицом

одржан је у Будви, на Тргу
између цркава августа 2017. године.

У организацији ЈУ Народна библиотека Будве и Удружења издавача и књижара Црне Горе, од 23. до 28. августа публика је имала прилику да присуствује програму манифестације „Ћирилицом“. Програм је предвиђао: изложбу савремених

ћириличних књига и врхунске литературе на ћириличном писму, експертска предавања на тему заштите и афирмације ћириличног писма, округли сто на исту тему, као и књижевни програм.

Програми су реализовани у будванском Старом граду између цркава Свете Тројице и Санта Марије. Манифестацију је 23. августа свечано отворио тадашњи предсједник општине Будва Драган Краповић, а програмом отварања представљена је књига митрополита црногорско- приморског Амфилохија "Житије светог митрополита Петра другог – цетињанског пустињака и ловћенског тајновидца". О књизи су говорили проф.др Синиша Јелушић и његово високопреосвештенство митрополит Амфилохије.

Другог дана фестивала, 24. августа у поводу обиљежавања 170 година од штампања Горског вијенца, у програму између цркава учествовали су пјесници књижевног друштва „Његош“: Милица Бакрач, Милутин Мићовић, Бећир Вуковић и Андрија Радуловић, а након тога

одржан је округли сто са темом „Гирлица – латиница, искушења мултикултуралности у контексту ЕУ“ на којем су учествовали: Божена Јелушић, Александар Јерков и Синиша Јелушић.

Предсједница Свесловенске академије умјетности из Варне, бугарска пјесникиња Елка Њаглова, је

трећег дана манифестације, након уводне ријечи пјесника Бећира Вуковића, говорила о Ћирилу и Методију и почецима писмености код Словена, али је и представила свој богат пјеснички опус.

Претпоследњег дана манифестације „Ћирилицом“ на програму се нашла прича о староруском епу „Слово о полку Игореве“ у преводу и препјеву Вере Хорват, дјелу које садржи илустрације и калиграфске листове оригиналног текста. Књижевна манифестација „Ћирилицом“ окончана је у недјељу, 27. августа бесједом Сенише Јелушића поводом 170 година Горског вијенца и учешћем пјесника и преводиоца Славомира Гвозденовића и румунског пјесника Лучијана Алексијуа.

Организатори манифестације „Ћирилицом“, реализујући овај програм, сматрали су да ће бити занимљив читаоцима, посјетиоцима и гостима Будве, као и најширој књижевно-културној јавности у Црној

Гори. Настојали су да се на најбољи, стручни, научни и стваралачки начин афирмишу употреба, чување и његовање ћириличног писма, заштита ћирилице као културног добра, што је у данашњим околностима од огромног значаја.

Народна библиотека Будве и Удружење издавача и књижара Црне Горе је установило награду која носи име „Свети Стефан Штиљановић“ и она је прве године Фестивала додијељена познатој бугарској пјесникињи и предсједници Свеловенске академије књижевности и умјетности из Варне – Елки Њаголовој.

Други фестивал књижевности Ћирилицом

на тргу између цркава
у старом граду Будве одржан је
од 23. августа до 3. септембра 2018. г.

Други Фестивал књижевности „Ћирилицом“ у организацији ЈУ Народна библиотека Будве и Удружење издавача и књижара Црне Горе почео је 23. августа. Након свечаног отварања и наступа женске вокалне групе Хармонија из Будве, публика-

цију Паштровски алманах III представили су: др Мирослав Лукетић, др Предраг Зеновић и пјесник Радомир Уљаревић.

Фестивал књижевности „Ћирилицом“ трајао је до 3. септембра 2018. године и за 13 дана реализо-

вано је 14 програма. Другог дана Фестивала, 24. августа уприличено је поетско вече руског пјесника Сергеја Гловјука (Сергеј Гловјук, Будимир Дубак и Вера Хорват), а 25.августа поетско вече македонског академика и пјесника Риста Василевског. Посјетиоце на Тргу својом поезијом је 26. августа обрадовао свима добро познати Љубивоје Ршумовић.

Предавање на тему: „С.М.Љубиша – очување народног духа и ћириличног писма” (проф. др Горан Радоњић и Желидраг Никчевић) одржано је 27. августа, а дан касније предавање на тему „Забрана ћирилице у вријеме Аустро-Угарске окупације до ослобођења и српска књижевност” које је одржао проф. др Стојан Ђорђић.

Изложба о Стефану Митровом Љубиши – „Мајстор приче и народни трибун” ауторке Божене Јелушић,

отворена је 29. у цркви Санта Марија ин Пунта, а након тога на Тргу између цркава наступили су млади пјесници: Вук Вуковић, Ранко Мићановић, Драган Бојовић и Миљан Николић. Дјело Мира Вуксановића „Азбучни роман“ представљено је 30. августа, а 31. августа одржано је поетско вече великог пјесника Матије Бећковића.

Округли сто „Ћирилица и / или латиница“ одржан је 1. септембра а учествовали су: проф. др Милош Ковачевић, проф. др Михаило Шћепановић, мр Божена Јелушић, Балша Брковић и др Предраг Зеновић. На истом мјесту 2. септембра било је ријечи о „Словенској култури и ћириличном писму“ а учествовали су: проф. др Радмило Маројевић и проф. др Сениша Јелушић. На затварању, у самој завршници Фестивала, 3. септембра говорило се о Буквару

из Манастира Градиште код Буљарице, а учесници су били тадашњи владика Јоаникије, проф. др Јелица Стојановић и др Мирослав Лукетић. Након тога наступио је црквени хор Свети Јевстатије Превлачки.

Награда „Свети Стефан Штиљановић“ на другом књижевном фестивалу „Ђирилицом“ додијељена је Будванину, др Мирославу Лукетићу.

Трећи књижевни фестивал Ћирилицом

одржан је на Тргу између цркава
у будванском Старом граду
од 1. до 15. септембра 2019. године

Трећи књижевни фестивал „Ћирилицом“ на Тргу између цркава отворио је предсједник општине Будва Марко Царевић, а на отварању је говорио и предсједник Савјета ЈУ Народна библиотека Будве др Пре-

драг Зеновић. Након наступа хора „Св. Јевстатије Превлачки“, о „Дивошевом јеванђељу“ говорили су: владика Јоаникије, др Виктор Савић и мр Милена Мартиновић. Дивошево четворојеванђеље најстарији је пи-

10. СЕПТЕМБАР У 21 ЧАС КОТОРСКИ МИСАЛ Учесници: Адријан Вуксановић, Гојко Челебић, Звонко Дековић 11. СЕПТЕМБАР У 21 ЧАС ВЕЧЕ МИЛОСАВА ТЕШИЋА, АКАДЕМИКА САН Учесници: Милосав Тешић, Радомир Уљаревић 12. СЕПТЕМБАР У 21 ЧАС Округли сто КЊИЖЕВНА ИМАГИНАЦИЈА И ТРАДИЦИОНАЛНО ПИСМО Учесници: Мухарем Баздуљ, Маринко Воргић, Балша Брковић, Александар Јерков, Слободан Владушић, Радомир Уљаревић	13. СЕПТЕМБАР У 21 ЧАС ЦРКВА Св. АНТУН ПАДОВАНСКИ Учесници: Љерка Драгичевић, мр Луција Ђурашковић, Небојша Гавриловић 14. СЕПТЕМБАР У 21 ЧАС ПАШТРОВСКЕ ПЈЕСМЕ Учесници: др Злата Марјановић, пјевачи из Паштровића 15. СЕПТЕМБАР У 21 ЧАС КАТАЛОГ БАЛШИТИ дугометражни филм сценаристе и редитеља Гојка Челебића	 ЈУ НАРОДНА БИБЛИОТЕКА БУДВЕ ЈУ Народна библиотека Будве и Удружење издавача и књижара Црне Горе Вас срдечно позивају III КЊИЖЕВНИ ФЕСТИВАЛ Ћириличном 1-15. септембар 2019. године у 21 час На Тргу између цркава, Стари град, Будва
---	---	--

сани ћирилични споменик после Мирослављевог јеванђеља. Датирано је у прву половину 14. вијека, а откривено је септембра 1960. у цркви светог Николе у Подврху код Бијелог Поља, у непосредној близини цркве Светог Петра и Павла у којој је пронађено Мирослављево јеванђеље. Сљедеће вечери представљен је издавачки подухват Матице српске, „Десет вјекова српске књижевности“, чији је покретач и главни уредник едиције књижевник и академик Миро Вуксановић. Треће фестивалске вечери било је ријечи о „Ћириличним натписима на стећцима“, књиге чији је аутор Горан Комар, а ову публикацију представио је, поред аутора, и пјесник Радомир Уљаревић. На трећем фестивалу имали смо позоришну представу у адаптацији Виде Огњеновић „Преписка Марине Цветајеве и Бориса Пастернака“, те вече под називом „Будвански круг Виде Огњеновић“.

Изложба „Земљотрес: Катастрофа 1979–2019“ била је прилика да погледамо како је Будва изгледала у разорном земљотресу 40 година раније и да понешто научимо с тим у вези. О „Паштровским исправама“, корпусу докумената насталих на простору Паштровића у периоду од XIV до XIX вијека, говорили су проф. др Јелица Стојановић и проф. др Миодраг Јовановић. Предавање на

тему „Солжењицин, поглед из XXI вијека“ одржао је академик Синиша Јелушић, а исте вечери је додијељена награда Фестивала – Повеља „Свети Стефан Штиљановић“ чији је лауреат био руски пјесник Сергеј Гловјук. Фестивал је био прилика да представимо и нешто из издаваштва Народне библиотеке Будве, те је том приликом била књига проф. др Владимира Павићевића „Џон Пламенац: концепт сагласности у политичкој теорији“. До конца трећег, петнаестовечерњег, фестивала „Ђирилицом“ улиједили су програми као што је представљање монографије „Которски мисал“, једне од најстаријих књига на тлу Црне Горе, књига боголужди и реквијема за мртве, коју је палеографски обрадила и рашчитала у Берлину др Ленка Блехова Челебић. Поред ње, о овој су монографији говорили Адријан Вуксановић, предсједник ХГИ, затим Звонимир Дековић, предсједник Хр-

ватског националног вијећа Црне Горе и издавач и Гојко Челебић. Вече Милосава Тешића, академика САНУ, било је прилика да са познатим и признатим пјесником, есејистом и лингвистом на Тргу између цркава у будванском Старом граду разговара пјесник Радомир Уљаревић. На округлом столу „Књижевна имажинација и традиционално писмо“ учествовали су: Мухарем Баздуљ, Маринко Воргић, Александар Јерков, Слободан Владушић и Радомир Уљаревић, а сљедеће вечери уприличен је програм под називом „Црква св. Антуна Падованског“ чији је циљ био подршка иницијативи за обнову цркве на Могрену. Организатори овог програма били су Народна библиотека Будве и НВУ Приморска из Будве, а о оправданости и значају обнове цркве Св. Антуна Падованског говорили су: мр Луција Ђурашковић, архитекта Небојша Гавриловић, архитектица Јелена Лазич и

Љерка Драгичевић. О другој књизи Паштровских пјесама са ЦД-ом, која садржи 15 пјесама које су током прве половине XX вијека биле обавезан дио паштровског свадбеног ритуала, а потом су све рјеђе извођене, на промоцији су говорили: др Злата Марјановић – етномузиколог, Жељко Рафаиловић – члан аутохтоне пјевачке групе, Небојша Ђулафић – продуцент и мр Душан Медин. Завршне вечери трећег књижевног фестивала „Ђирилицом“ на Тргу између цркава приказан је дугометражни филм „Каталог Балшићи“ сценаристе и редитеља Гојка Челебића.

Снимљен у чешком Хебу, на граници са Њемачком, чију глумачку екипу чине црногорски, чешки, српски и њемачки глумци, филм за тему има епоху Балшића виђену кроз призму повеља, значајних докумената и расположивих података из црногорске државне историје.

Четврти књижевни фестивал Ћирилицом

одржан је онлајн
30. децембра 2020. године

Народна библиотека Будве и Удружење издавача и књижара Црне Горе у протекле четири године реализовали су три књижевна фестивала Ћирилцом, гдје су представљена најзначајнија имена из свијета књижевности и писмености која у свом стваралаштву баштине ћирилично

писмо. Фестивал „Ћирилицом“ издвојио се у протеклих година као значајан мултимедијални, мултидисциплинарни и међународни фестивал посвећен ћириличној култури и писмености.

Наша иницијатива и пројекат „Ћирилицом“, од самог почетка, од

2017. када је одржан први Фестивал, имају за циљ да допринесу покушајима да ћирилица буде равноправна, да се на ћирилицу не гледа, као на израз неког екстремистичког културног пројекта, већ напротив. Има много смисла, да се у ћирилици препозна позив на толеранцију, на добронамјерност. Поштујемо народе који имају латиницу као писмо своје знаковне културе, али наш народ, ако жели да има истинску будућност, он је не може имати без ћирилице.

Усљед пандемије Ковид 19, организатори нису били у могућности да уживо реализују Фестивал, па су то учинили онлајн.

Децембра 2020. на Фестивалу учествовали пјесници: Ирина Кавалова (Русија), Мирко Вуковић (Репу-

блика Српска), Љубица Рајкић (Румунија), Вера Хорват (Србија), Иван Белокрилов (Русија), Сергеј Гловјук (Русија), Зоран Костић (Република Српска), Дарија Белокрилова (Италија), Милутин Мићовић (Црна Гора), Радомир Уљаревић (Црна Гора) и Станка Рађеновић Станојевић (Црна Гора). Такође, прочитани су и прозни записи књижевика Слободана Владушића (Србија) и Енеса Халиловића (Србија) кој нису били у могућности да се укључе на овај начин. Обиљежавање Фестивала завршили смо пјесмом Византијско појање младог, даровитог појца Драгана Олариуа, коју је отпјевао за учеснике тиме дајући допринос Фестивалу.

Повеља „Свети Стефан Штиљановић“ за 2020. додијељена је на наредном Фестивалу.

Пети књижевни фестивал Ћирилицом

од 23. августа до 6. септембра

У организацији Народне библиотеке Будве и Удружења издавача и књижара Црне Горе од 23. августа до 6. септембра одржан је пети књижевни фестивал "Ћирилицом", а програми су реализовани на Тргу између цркава у будванском Старом граду.

Током петнаест дана фестивала Ћирилицом публика је била у прилици да прати садржајан и богат програм. Фестивал је отворило „Слово о Светом Стефану Штиљановићу“, како носи назив и награда фестивала Ћирилицом. Сљедеће вечери на програму је био концерт

духовне музике и наступ ансамбла „Мелоди“ са Дивном Љубојевић. Услиједило је отварање изложбе „Моја ћирилица“ ауторке Олгице Стефановић у цркви Санта Марија ин Пунта, те вече на којем је представљено књижевно стваралаштво пјесника, директора библиотеке Матице српске и потпредсједника Удружења књижевника Србије, Селимира Радуловића. У оквиру петог фестивала „Ћирилицом“ представљен је књижевни опус Ивана Негришорца, пјесника, професора теорије књижевности и креативног писања на Филозофском факултету у Новом Саду и предсједника Матице српске. Умјесто предвиђеног предавања професора Мила Ломпара под називом „Дух самопорицања“, пјесник и професор Иван Негришорац, одржао је занимљиво предавање на тему „Светост и завети од светих Кирила и Методија и светог Саве до наших дана“. Округли сто на тему „Културолошки конфликти“ одржан је у оквиру Фестивала, а на њему су учествовали: пјесник Милутин Мићовић, академик Синиша Јелушић, др Татјана Ђуришић Бечановић, Гој-

ко Божовић, Мухарем Баздуљ, проф. Александар Јерков и професор Богослав Зјелински са Универзитета из Познања.

Представа, дуодрама „Олеана“, по тексту Дејвида Мемета, у режији Виде Огњеновић изведена је у цркви Санта Марија, а у улогама су се нашле Моња Вуксановић и Јована Тодоровић. Проф. др Јован Делић одржао је занимљиво предавање на тему „Пјесништво Јована Дучића“. У Зборнику рарадова о Јовану Дучићу, уредник др Јован Делић у уводној ријечи истиче да српска поезија има

три своја метафизичка гребена, а то су Његош, Дучић и Иван В. Лалић. Посљедњег августовског дана у цркви Санта Марија, књижевни опус новинарке Марине Рајевић Савић под називом „Док анђели спавају“ представио је књижевни критичар Петар Арбутина. На фестивалу Ћирилицом представљена је монографија Лексионар и Понтификал Которске бискупије 1166 („Lectionarium et Pontificale Catharensis 1166“) који је приредила Ленка Блехова Челебић. Ауторка је била спријечена да допућује у Црну Гору, а мр Милорад Дурутовић, организациони секретар НВО Матице српске - друштва чланова у Црној Гори, изразио је задовољство на пруженој прилици да говори о књизи која је јединствена на Балкану и која представља континуитет Католичке цркве, посебно Которске Бискупије. У име издавача говорио је Звонимир Дековић.

Предсједник Општине Будва, Марко Царевић, уручио је Повеље „Св. Стеван Штиљановић“, награде фестивала за 2020. и 2021. годину. Жири у саставу Радомир Уљаревић, предсједник, Мила Баљевић, члан и Петар Арбутина, члан, одлучили су да награда за 2020. припадне пјеснику Бећиру Вуковићу, а за 2021. годину руском писцу Лаву Данилкину. У наставку вечери о стваралачком опусу Лава Данилкина говорио је књижевник и књижевни критичар Желидраг Никчевић. Дванаесто вече програма фестивала Ћирилицом, отворила је женска вокална клапа Хармонија и најавила представљање Паштровског алманаха број 4. Др Предраг Зеновић подсетио је да Паштровски алманах излази од 2014. године, а да четврти број

обухвата период од 2017. до 2021. године. О садржају овог броја говорили су књижевник Радомир Уљаревић и главни уредник Паштровског алманаха др Мирослав Лукетић. У цркви Санта Марија у оквиру петог књижевног фестивала „Ћирилицом“ изведена је позоришна представа "Бедеми ћирилице" по тексту Владимира Ђорђевића, а у режији Милића Јовановића. Александар Јеленић нашао се у улози Методија, док је улогу Ћирила тумачио Предраг Јовановић. Претпоследње вечери Фестивала на сцени између цркава Градска музика Будве одржала је концерт уз овације публике. Градска музика Будве основана је 1906. године када је чешки музичар Карло Вела окупио 15 младића и стрпљиво их учио нотама и свирању на лименим дувачким инструменти-ма. Будвани су увијек вољели своју градску музику, а она је за вијек свог постојања знала сваког развеселити, са радошћу дочекати и са тугом испратити, али у свим временима остати оно што је од свог настанка: само будванска.

Последње вечери фестивала „Ћирилицом“ представљена је монографија "Културно благо паштровских манастира", ауторке мр Луције Ђурашковић. О овој публикацији коју је објавила Народна библиотека Будве говорили су: академик Александар Чиликов, рецензенткиња мр Добрила Влаховић и др Предраг Зеновић. Представљањем књиге Луције Ђурашковић завршен је пети фестивал Ћирилицом, који је од 23. августа одржан у Будви у организацији Народне библиотеке Будва и Удружења књижара и издавача Црне Горе.

ЗАДОВОЉНИ „ЋИРИЛИЦОМ“: ДИО СМО УЗВИШЕНОГ ПОДУХВАТА ДА БУДЕМО СВОЈИ

Организатори културне манифестације „Ћирилицом“, која је претходних пет дана одржана у Будви (23.08–28.08), ЈУ Народна библиотека Будва и Удружење издавача и књижара Црне Горе, задовољни су осмишљеним програмом који је попуњен грађанима и туристима Будве, саопштено је из Арт преса.

„Када би требало у најкраћем, да представимо културу Црне Горе данас, могли бисмо да кажемо, да док једни бране ћирилицу, други се бране од ћирилице. Једна од најплеменитијих европских иницијатива јесте одбрана ћириличног писма. Штапање евра на ћирилици, је израз одлучности Брисела, да штити ћирилицу,“ истакао је пјесник и предсједник Удружења издавача и књижара Црне Горе Радомир Уљаревић.

Пошребно заустављање процеса одумирања ћирилице као најдигнијег идентитетске црпе

„Ћирилица је најсавршеније писмо на свијету, тврди Шо, а на том писму је написано између осталог, Мирослављево јеванђеље (око 1186.) и представља, највећи ћирилични споменик, српске и јужнословенске писмености. Најстарија штампана књига на црквенословенском језику Октоих првогласник (1494.) штампана је ћирилицом у Ободској штампарији и други, тако да нема ни једног важнијег споменика наше писмености, да није писан ћирилицом“, каже Уљаревић и наглашава:

„Ћирилица није само писмо Црногораца или Срба у Црној Гори – са не мање разлога би требало да бране ћирилицу и мањински народи у

Црној Гори, јер, ако се сви боре за очување државе Црне Горе, морали би, да као први корак предузму, заустављање процеса одумирања ћирилице, као најбитније идентитетске црте.

Пројекат „Ћирилицом“ реализован у Будви, има за циљ, да допринесе разумијевању чињенице, да ћирилица није и не смије да буде средство за идеолошка и дневно политичка спорења, већ да она, као темељна културна вриједност, уједини све око те племените идеје, која се односи на заштиту ћириличног писма. Јер, ћирилица је прва и најважнија степеница на коју смо стали, кад смо као народ и држава кренули у друштво народа, и ако

њу измакнемо, само ћемо се спотичати, губећи сваки ослонац, користећи као штаке, туђа културна добра. Наша култура и образовање у таквим условима, били би нешто накалемљено и преписано, али зато, када једног дана постигнемо консензус о заштити ћирилице, моћи ћемо да свима гледамо у очи чистога образа, и једино ћемо тада с правом говорити о властитој култури и образовању.

Ми смо сви, овдје на Књижевном тргу ћирилице у Будви, дио овог узвишеног, племенитог подухвата у намјери да будемо своји и само и искључиво своји и зато треба чувати племенити пројекат „Ћирилицом“.

Радомир Уљаревић: ФЕСТИВАЛ „ЋИРИЛИЦОМ“ аутентични, домицилни производ

Оцјењујући други књижевни фестивал „Ћирилицом“, који је у организацији Народне библиотеке Будве и Удружења издавача и књижара Црне Горе, од 23. августа до 3. септембра одржан у Старом будванском граду, пјесник Радомир Уљаревић казао је: „Као уредник и суорганизатор књижевног фестивала „Ћирилицом“, који афирмише ову истински племениту идеју заштите и одбране писма, или писама, јер залажући се за заштиту ћирилице, ми се истовремено залажемо за заштиту свих писама, желим да изразим захвалност свима који су у пројекту учествовали, било са ове, или са оне стране говорнице, свима који су нас подржавали, али и онима који су нас критиковали, јер и критика је добродошла и када није злонамјерна, па и када је таква“. „Сви смо свјedoци, било је претходних дана и ријечи против поезије. Ипак, бранимо право свих да критикују и пјеснике и поезију, али исто тако, бранимо право поезије да буде изговорена, јер то је њено природно стање. Изговарати поезију, то је често у историји била сумњива работа“, казао је Уљаре-

вић, наглашавајући, да је застрашујуће, када се поезија своди на површну, памфлетску једнозначност, „јер поезија није и не може бити политичка, или још боље, каже та крилатица – у поезији има онолико политике, колико у политици има трагедије. Будући да дијелим одговорност за овај Фестивал, желим да кажем, да је нетачна и увредљива тврдња, како смо ми тобоже увезли овај Фестивал у Црну Гору. Испада да смо увезли и ћирилицу. Истина је заправо супротна. Ми намјеравамо да извеземо овај програм, као један веома успјешан и оригиналан бренд – „Ћирилицом“. Ово је аутентични, домицилни производ. Можда може да се извезе и у друге европске земље. Мислим да је овај програм помогао и њима да избалансирају свој осјећај за реалност, неким од којих се најмање очекивало да забораве аксиоме демократије, који би по томе како се представљају у јавности морали имати демократске капацитете. Ми нисмо улазили у политику, али, одбијамо сваку политику која се приписује Фестивалу, јер то унижава важност и вриједност овог пројекта. Могу

да посвједочим да је наша намјера ослобођена сваке примјесе политичког. Између осталог, смисао нашег фестивала је и у томе да се одбије стереотип по коме је ћирилица једнако српски национализам, јер ако важи тај стереотип, сва врата су затворена и завршен је сваки раз-

говор. Ја заиста желим да вјерујем, да се око овог пројекта може постићи консензус, не само у Будви, већ и у Црној Гори“, казао је уредник и суорганизатор књижевног фестивала „Ћирилицом“, пјесник Радомир Уљаревић.

2019.

КЊИЖЕВНА ИМАГИНАЦИЈА И ТРАДИЦИОНАЛНО ПИСМО

„Трећи књижевни фестивал „Ћирилицом“ који је током 15 дана реализован на Тргу између цркава у Старом будванском граду, био је веома успјешан, квалитетан и програмски разноврснији и занимљивији“ – казала је у име организатора, директорица Народне библиотеке у Будви Мила Баљевић.

„Поред доминантно књижевних тема, организовали смо овога пута, промоције и представљања старих и нових књига, занимљиве расправе и округле столове, али су бројни посјетиоци фестивала „Ћирилицом“, били у прилици да виде позоришне представе, филмове, концерте и изложбе. Свакако, да је и на овом књижевном фестивалу,

централна тема била ћирилица, тј. ћирилично писмо, а о овој теми, говорили су познати пјесници, књижевници и књижевни критичари, историчари и теоретичари књижевности из Црне Горе и региона на округлом столу „Књижевна имажинација и традиционално писмо“. Оно што нас посебно радује јесте велико интересовање посјетилаца фестивала, којих је из вечери у вече било све више, као и знатно већа медијска пажња у земљи и региону. Све ово говори, да се књижевни фестивал „Ћирилицом“ својом организацијом и квалитетом снажно утемељио и да свакако има своју будућност“ – казала је поред осталог, директорица Народне библиотеке у Будви Мила Баљевић.

САДРЖАЈ

Отворен шести књижевни фестивал Ћирилицом	3
„Прислушкивач вечитог збивања“ представио богат опус будванској публици	7
Гостовање писца Владимира Кецмановића	13
Овације будванске публике за монографију о браћи Боцарић	20
Особен и стилистички истанчан рукопис Владимира Пиштала	31
Програм о будванској културној баштини	37
Концерт састава „Етно елегџа“	43
Пјесничко вече Мирослава Алексића	48
Монографија „Цркве и манастири (Будва, Паштровићи и Грбаљ)“	57
Вече посвећено др Мирославу Лукетићу (1927–2022)	65
Монографија „Каталог печата и печатњака из Архива Митрополије црногорско-приморске на Цетињу“	73
Округли сто „Ћирилица као интегративни чинилац“	81
Критичко издање Љубишиних сабраних дјела	89
Премијера представе „Човјек висине“	96
МАНИФЕСТАЦИЈЕ: ФЕСТИВАЛ ЋИРИЛИЦОМ Људи висине	108
КЊИЖЕВНА МАНИФЕСТАЦИЈА „ЋИРИЛИЦОМ“ 2017–2021.	112
Први књижевни фестивал Ћирилицом	114
Други фестивал књижевности Ћирилицом	118
Трећи књижевни фестивал Ћирилицом	122
Четврти књижевни фестивал Ћирилицом	126
Пети књижевни фестивал Ћирилицом	128
ЗАДОВОЉНИ „ЋИРИЛИЦОМ“: ДИО СМО УЗВИШЕНОГ ПОДУХВАТА ДА БУДЕМО СВОЈИ	132
ФЕСТИВАЛ „ЋИРИЛИЦОМ“ аутентични, домицилни производ	134
КЊИЖЕВНА ИМАГИНАЦИЈА И ТРАДИЦИОНАЛНО ПИСМО	135